

Tradisjon
og folkefest
i Tyrol

 BONDEVENNEN

Nr. 41 – 14. oktober 2016

**Norges
smarteste
beitegjødning!**

HEL GJØDSEL

**Nå med
tilsatt Selen!**

- Positivt for immunforsvaret
- Motvirker Mastitt
- Bedre smak og avbeiting

Gjødselen er utviklet i samarbeid med NLR Rogaland. Se naturgjodsel.no for mer info og tester/rapporter, samt forhandleroversikt.

NORSK NATURGJØDSEL

Tlf: 51 42 00 22 • E-post: info@naturgjodsel.no

Heit haust i vente

IKKJE FØR slapp den rekordhøge septembervarmen taket for den politiske temperaturen nærma seg kokepunktet.

Torsdag i førre veke la regjeringa fram sitt forslag til statsbudsjett for 2017, det fjerde og siste borgarlege budsjettet før valet neste år. Gitt linja som dei blå-blå har ført i landbrukspolitikken dei siste tre åra, baud budsjettet på få overraskingar. Derimot innehalddet fleire forslag, som dersom dei blir vedtatt, stadfestar og styrkar den utviklinga me har sett i retning av ein stadig meir marknadsliberal landbrukspolitikk.

Dette var kanskje regjeringa sin siste sjanse til å innfri løftet om å styrka bonden si økonomiske stilling gjennom målretta skatteendringar. I stadenfor føreslår dei fleire tiltak som uroar bondeorganisasjonane og opposisjonen.

FRAMLEGGET OM å avvikla skattefritaket for investeringstilskot i distrikta, dei såkalla IBU-midlane, er eit av dei. Dette vil kunne få konsekvensar for bønder som ynskjer å investera i kostbare nye driftsbygningar. Framlegget om å opna for at også aksjeselskap skal kunne få jordbruksfrådrag, er eit anna. Finansdepartementet ser ikkje korleis dette i tilfelle skal lata seg kombinera med dagens krav til busetting på garden og føreslår difor å fjerna bukravet. Ei omtalt fondsordning for landbruket, som vil gi redusert skatt for pengar sett av til investeringar, er ennå i det blå. I tillegg føreslår regjeringa å auka avgiftene på drivstoff (dei skal visstnok kompensera gjennom ei innretting i jordbruksoppgjeret 2017), samt å svekke avskrivingsattsane for maskinar og utstyr.

STYRKAR BUDSJETTET den økonomiske stillinga til bøndene? Vitnar dei nemnde framlegga, og ikkje minst mangelen på nye tiltak, om at regjeringa satsar på unge bønder?

Nei, slår både bondeorganisasjonane, opposisjonen og dei delane av media som bryr seg, fast. Norges

Bondelag átvarar mot varige endringar i norsk matproduksjon dersom me skulle få det dei kallar eit "AS-landbruk". Leiar Lars Petter Bartnes hevdar regjeringa med sine framlegg går til åtak på familielandbruket frå alle kantar.

Også Senterpartiets Geir Pollestad nyttar kringsettingsmetaforen. Han kallar landbruket og matproduksjonen den store taparen i årets statsbudsjett og meiner regjeringa på punkt etter punkt går til åtak på norske bønder. I likskap med KrF sin talsperson Line Henriette Hemdal, lovar han kamp mot dei nemnde framlegga.

Dagen for budsjettframlegginga er dagen for ømme tær, jubel og vonbrot. Alle kan ikkje få det dei håpa på. Alle blir ikkje sett. Det er likefullt å merka seg at finansminister Siv Jensen ikkje éin einaste gong under den snau timelange framlegginga av budsjettforslaget til Stortinget nytta ordet "landbruk". Eller "bonde". Ei heller "mat".

UTELATINGA av den viktigaste næringa i landet seier ein heil del og står ikkje i forhold til den verdiskapinga, innovasjonen, kultur- og bærekrafta, som norsk landbruk representerer i heile landet. Ikkje eit vondt ord om hovudstaden, men det er noko Oslo'sk over denne forgløyminga.

Ingenting er avgjort ennå. I vekene framover blir det debatt, strid og hestehandel om viktige spørsmål. Regjeringa sin lagnad står på spel. Alle som arbeider for å sikra gode kår for norsk landbruk har ei stor oppgåve framfor seg.

Dei første frostnettene er over oss, men det går mot ein heit haust, likevel.

**Bothild
 Åslaugsdatter
 Nordsletten**

bothild@bondevennen.no

leiar: landbruk, politikk og samfunn

Årgang 119

Utgjevar:
Bondevennen SA

Abonnement:
kr 990,-

Bankgiro:
3201.05.11916

Redaksjon:
Sandvikveien 21, Hillevåg
Postboks 208 sentrum,
4001 Stavanger

Telefon:
51 88 70 00 (sentralbord)
51 88 72 61 (9.00-15.30)

E-post:
post@bondevennen.no

Internettadresse:
www.bondevennen.no

Redaktør

Bothild Åslaugsdotter
Nordsletten
bothild@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 60/990 01 012

Redaksjonen

Sjur Håland (konst. red. leder)
sjur@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 73 44/982 09 381

Liv Kristin Sola
livkristin@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 64

Jane Brit Sande
janebrit@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 63

Anna Stangeland
anna@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 75/416 36 217

Grafisk

Sten Torgeir Solberg
sten@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 65

Thea Hjertuslot
thea@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 65

Abonnement

Ann Solfrid Woldmo
ann@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 61

Annonser

Grete Botnan
grete@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 61

Teikningar: Ilan Sharoni
Trykk: Ålgård Offset AS
Eigarar: Felleskjøpet Rogaland Agder,
Nortura SA og Tine SA

Framsida

Florian og Hannah Mader leier an når buskapen skal heim frå fjellbeite og seterlivet. Ein 100 år gammal tradisjon lever vidare i Tyrol-regionen i Austerrike. Fjellbeitene er ein viktig ressurs både for landbruket og for turistnæringa.
Foto: Liv Kristin Sola

Denne veka i Bondevennen

Med bakgrunn i det aukande behovet for økologisk produksjon i Norge, vart det i slutten av september arrangert fagmøte for produsentar. – Me må prodsera det forbrukarane etterspør, sa Ola Andreas Byrkjedal, leiar i Rogaland Bondelag. Felleskjøpet Rogaland Agder får ny kraftfôrfabrikk hausten 2018. Ei investering på 200 millionar kroner skal gi dei større kapasitet, og gjere dei langt meir effektive og fleksible. Sparebanken Vest frir til landbruket.

Geir Ingve Øglend er øko-bonde på Auglend i Sandnes kommune, Rogaland. På garden blir det produsert mjølk og sau. Han meiner meirarbeidet i øko-produksjonen må vere lønsamt.

I Austerrike har dei ein unik tradisjon. Bøndene inviterer til fest, og pyntar dyra for buføring. Ein folkefest for lokalbefolkninga, for austerrikske bønder, og for imponerte turistar.

Norsk Landbruksrådgivning bidreg med fleire sider fagstoff. Her får du lese om erfaringar med importerte jordbærplanter, fôrqualität, og næringsinnhald i gjødsel frå mink.

REPORTASJAR

Meirarbeidet må vera lønsamt.... 10
Eit alpeeventyr..... 22

AKTUELT

Treng meir økologisk matproduksjon i Norge 6
Blir effektive og fleksible med ny fôrfabrikk 8
Sparebank Vest satser på landbruket..... 9
Forskrift om produksjonstilskot i jordbruket 21

FAGLEG

Kampen mot siv i grasmark mest effektiv om sensommeren..... 26

NORSK LANDBRUKS-RÅDGIVING

Erfaringer med importerte produksjonsklare jordbærplanter 14
Hva kan fôrqualiteten fortelle oss om gjødslingen? 16
Næringsinnhald i gjødsel frå mink..... 19

DESSUTAN

Når fødsler blir hverdagsliv..... 25
Faglag og møte 28

Turistmål

Tistel camping er ein koseleg campingplass som ligg langs riksveg 13, kring fem kilometer sør for Vik i Sogn. Historia bak namnet kjenner vi ikkje, men kanskje har vertskapet valt strategien som går ut på å venda ukrut-utfordringar til noko positivt. På godt engelsk heiter det som kjent; if you can't beat them, join them.

Inspirert av namneskiltet føreslår vi her på Side 5 følgjande namn til fritt bruk for komande turistgründerar: Hotell Høymole, Lyssiv Placa og Balderbrå Bar.

I fritt fall

Dei fleste har alt kjent det på gikta eller registrert kalde, mørke fakta med eit blick på almanakken. Hausten er definitivt komen. Vala er fleire. Du kan krypta inn under fellen innomhus, eller du kan gjera som vår gode fotograf, ta turen ut og koma inn att med kulørte blinkskot av naturen sine magiske biologiske prosessar. Uansett; hausten er ei vakker årstid som gjerne kan nytast.

Fakta om lama

Det fins fleire gode nettsider for meir informasjon om Alpakka:

Ekteparet har si eiga heimeside: www.luteberget.no
www.alpakkanorge.no
www.alpakka.org

Ohoi, det skal noko til å halde tunga beint i munnen. Her har me kludra litt med dyreslaget heilt på tampen... Det har verkeleg gått i stå for oss! Det skal sjølv sagt ikkje stå «Fakta om lama» her. Grammatikken er ein heilt eigen vitskap, og så unikt og flott som alpakka er – det skulle vel vere med stor bokstav?

Medan me går gjennom skulepensum ein gong til, vonar me du vil kose deg med vekas blad.

Høstfôringen i fjøset Kraftfôr til vinteren

For melkeproduksjonen er det, hvad kraftfôrspørsmålet angaar, en vanskelig vinter vi gaar imøte. Det bedste, mest anvendte melkekraftfôr, bomuldsfrømel, hører til de varer hvorom bare sagnet lever. Likedan er det med rapskakemelet og flere andre. Hittil har vi hat jordnøtmelet at trøste os til. Nu ser det ut til at bli knapt ogsaa med det; men n o g e t faar man forhaapentlig – til priser som ingen her i landet vaager at mukke for.

Frå BV 40 - 1916

«Røvarkjøp!»

Det er visse varer sume forretningar aldri skulle hatt i hus!

Hjå oss gjeld det nylon-hoser for damer. Dette vareslaget er meir og meir blitt ein «mjølkebutikk-artikkel». Og kven er det då som håttar på at me driv med såvøre?

Me vil difor rett og slett skilja oss av med «driften»!

I staden vil me nytta plass og stunder til betre utval av det folk ventar å finna hjå oss: Ullhoser for damer. Det må då vera likt ein ting?

Stutt sagt: Me sel ut alt i damenylonghoser – meir og mindre «krepte» - for halv pris!! D.v.s. frå kr. 2,00 til kr. 5,00.

Og så skal silke- og krepphoseane ha takk for oss!

Frå BV 40 - 1965

For 100 år sidan

For 50 år sidan

Treng meir økologisk matprodukt

– Forbrukarane er interesserte i økologiske produkt, og me må produsere det forbrukarane etterspør.

■ Jane Brit Sande

Det er Ola Andreas Byrkedal, leiar i Rogaland Bondelag som meiner dette.

Oikos Rogaland og Økouka inviterte, i samarbeid med Landbrukets Økoløft til fagdag om rådgjeving, sertifisering og marknaden innan økologisk landbruk tysdag 27. september. Bakgrunnen for møtet var det aukande behovet for økologisk produksjon i Norge.

Rogaland dårlegast

– I Rogaland er me gode til mykje, men det er berre til å innrømme at Rogaland ikkje er det beste fylket når det kjem til økologisk matproduksjon. Forbrukarane er interesserte i økologiske produkt, og me må produsere det forbrukarane etterspør, sa Ola Andreas Byrkedal, leiar i Rogaland Bondelag.

– Det økologiske landbruket er ein spydspiss for det konvensjonelle, der det konvensjonelle landbruket drar nytte av erfaringar og kunnskap frå det økologiske landbruket. Me treng begge deler, og me skal ha begge deler. Me skal produsere det forbrukarane ønskjer, slo han fast.

Torbjørn Norland, nestleiar i Rogaland Bonde- og Småbrukarlag, hå-

par Landbrukets Økoløft kan inspirere og påverke bønder til økologisk produksjon.

– Det er eit paradoks at Røros, ein av dei skrinna stadene i landet, er best på økologisk produksjon, medan her i Rogaland, kor me produserer så mykje forskjellig, er me dårlegast på økologisk matproduksjon, sa han.

Øko-innslag på Øksnevd videregående skule

På Øksnevd videregående skule er gardsdrifta konvensjonell, men dei har ein åker der dei dyrkar økologisk kålrot. Åkeren er på 30 daa, med vekstskifte kvart sjuande år.

– Eg har alltid sagt det slik; tør du ikkje gjere feil, gjer du aldri rett heller, sa Kåre Egeland, driftsleiar landbruk ved skulen.

– Eg trur der er eit vanvitig potensiale i økologisk produksjon, men for vår del, her på skulen, er det ei utfordring med avgrensa tilgang på midlar. Ein må vere på hogget når ein produserer grønsaker, og ein må passe ekstra på med økologisk, meiner han.

– Det er ei utfordring å få folk til å tenke volum. Skal ein produsere økologisk, må ein legge om på ein slik måte at ein kan leve av det, og ikkje berre for det. Jærbonden går ikkje på noko, utan at der er volum, meiner han.

I tillegg til økologisk kålrot, har skulen produksjon av økologiske cherrytomatar. Gjødsele som kunne nyttast i produksjonen, var allereie tilgjengeleg på skulen. Egeland fortel

dei er lite plaga med sjukdommar i tomatproduksjonen.

– Eigentleg litt for lite, dette er jo ein del av undervisninga. Eg trur det har ein samanheng med at drivhuset står tomt i to månadar.

Etterspør økologiske råvarer

Bjørn Oppberget, marknadsansvarleg i Gartnerhallen, viste til at satsinga til Rema1000 og NorgesGruppen opnar for volumproduksjon av økologisk.

– Rema1000 har 570 butikkar i Norge, dei har avtale med Tine om sju økologiske produkt, og frukt og grønsaker og brød og korn er på veg. I tillegg vil òg industriaktørane, som Findus og Bama, ha økologisk, sa han.

Utfordringa ligg i det avgrensa økologiske landbruksarealet, og talet på økologiske produsentar. I 2015, var det 34 økologiske produsentar på landsbasis i Gartnerhallen.

– For oss i Gartnerhallen er det viktig å hindre auka import av varer som kan produserast i Norge, sa Oppberget.

Økologiske produsentar har minimum ein årleg revisjon. Debio har delegert myndighet av Mattilsynet til å utøve tilsyn. Skal produkt merkast og seljast som økologiske produkt, må dei vere godkjende av Debio. Omlegging frå konvensjonell til økologisk drift, tek to år.

– Men kan du dokumentere at det ikkje er sprøyta eller nytta kunstgjødsele på arealet dei siste tre åra, kan du søka om forkorta karenstid, sa Gro Thørud, kvalitetsrevisor i Debio.

Inspirasjonsbønder

To av landbrukets Økoløft sine inspirasjonsbønder var invitert til å fortelje om drift på eigen gard. Kolbjørn Anda driv Leikvoll Gard i Randaberg kommune, Rogaland. På garden er det produksjon av mjølk og storfe-kjøtt. Ytinga ligg på 8537 EKM/årsku, og Anda har 28,7 årskyr. Dyra er på beite frå mai til oktober.

– Hå meg er det ikkje eit mål med høg yting, men høgast mogleg yting på minst mogleg kraftfôr, sa han.

På garden Røstad Øvre i Levanger, Nord-Trøndelag, har dei fått ein spesiallaga lukemaskin for å letta arbeidet i gulrotåkeren. Foto: Aud Mari Folden

sjon i Norge

Anda har produsert økologisk si-
dan 2004.

– Det var den heilskepelege tanke-
gangen som fascinerte meg; jord, or-
ganismer, dyr og menneskje, sa han.

Vårgjødsla blir gjort unna med
ein slangespreiar, ei løysning Anda er
meir enn nøgd med.

– Eg får minst mogleg køyring på
jordet, påpeika han.

Anda har to slåttar kvar sesong, og
i tillegg nyttar han mykje beite.

– Eg har ikkje hatt reduksjon av
avling etter eg slutta med kunstgjød-
sel. Husdyrgjødsla gjer jobben, viss eg
berre nyttar det på rett måte, sa han.

– Eg har nulltoleranse for høymo-
le. Eg luker ut alt, og skal ikkje ha det
i siloen.

Aud Mari Folden, bonde i Levan-
ger, har økologisk produksjon av gul-
rot parallelt med konvensjonell pro-
duksjon. Folden driv garden Røstad
Øvre i Levanger, Nord-Trøndelag,
saman med Bent Ingar Fuglu. Dei
produserer økologisk gulrot på 60-70
daa, med eit 5-årig vekstskifte. Avset-
tingskanalane deira, er Gartnerhallen
og Bama, Økologisk Midt-Norge, og
eigen gardsbutikk.

– Me kunne produsert det dobbel-
te, men me trur det vill blitt vanske-
leg å halde kontroll på at alt blir gjort
riktig, det vil seie økologisk riktig, sa
Folden.

Til gjødsla nyttar dei husdyr-
gjødsla, både frå økologisk og kon-
vensjonell produksjon. Dei supplerer

Bjarne Kvist Hansen, styreleiar i Oikos Rogaland (t.v), og Kåre Egeland, driftsleiar landbruk
ved Øksnevad vgs, i tomatdrivhuset på skulen.

med pelletert hønsegjødsla (Grønn
8K frå Grønn Gjødsla AS).

– Eit verktøy som har vist seg å vere
nyttig for oss, er GPS-en me nyttar ved
såing, planting og hausting. Ei GPS-ku-
le på traktor og på reiskap hjelper oss å
optimalisere dette arbeidet, fortelde ho.

Ugraset må haldast nede manuelt,
men ei spesiallaga lukevogn har både
letta og effektivisert arbeidet.

– Etter me fekk denne vogna på
plass, har sesongarbeidarane meldt
seg frivillig til å luke. Det gjorde dei
ikkje før, smilte bonden.

Folden uttrykte at ho likar utfor-
dringane som kjem med den økolo-
giske produksjonen.

– Ei vellukka økologisk avling gir
ein betre, og kanskje til og med meit,
lykkerus enn ved vellukka konvensjo-
nell avling. Der er meir arbeid bak, og
det handlar meir om det rette tids-
punktet.

Sagt på samlinga:

Det blir sprøyta i økologisk pro-
duksjon òg, det er sprøytemidlar
som er tillatne i økologisk produk-
sjon. Det er viktig at me ikkje seier
noko anna.

*Kari Aarekol, rådgjevar grønsaker,
Norsk Landbruksrådgiving*

Med parallellproduksjon, er det vel-
dig tungvindt at den økologiske pro-
duksjonen må stå på eige føretak.

Aud Marie Folden

Økologisk produksjon har lenge
vore svartmala som noko små-
skalagreier, nærast som ein kjøk-
kenhage. Dette må me snu. Det er
rom og behov for volumproduk-
sjon i økologisk.

*Ola Andreas Byrkjedal,
leiar i Rogaland Bondelag*

Blir effektive og fleksible med ny fôrfabrikk

Felleskjøpet Rogaland Agder (FKRA) bygger større kapasitet og blir langt meir effektive og fleksible når den nye kraftfôrfabrikken til kring 200 millionar kroner står ferdig hausten 2018.

✓ Sjur Håland

Alt i dag er fabrikken på Kvalaberg i Hillevåg landets største kraftfôrfabrikk. Med kapasitetsutvidinga i kjølvatnet av den føreståande bygginga, tar FKRA høgd for å også i framtida kunna produsera minst tjue prosent av kraftfôret til den norske marknaden.

- I tillegg til å framleis vera landets største, får vi den mest moderne og effektive kraftfôrfabrikken, seier administrerende direktør i Felleskjøpet Rogaland Agder, Ola Bekken.

To fabrikkar

Den nye kraftfôrfabrikken vil ikkje framstå som eit nytt landemerke. Fabrikken vil i hovudsak bli bygd i eksisterande bygningar.

- Det meste skjer innvendig, men det blir også noko rivearbeid med tilhøyrande påbygging og endringar, forklarar han.

I det store bygningskomplekset til Felleskjøpet på Kvalaberg skjuler det seg eigentleg to kraftfôrfabrikkar. Den eldste er frå 1960-talet, medan den nyaste fabrikken framleis er å rekna som ein både moderne og effektiv kraftfôrfabrikk. Under ombygginga vil kraftfôrproduksjonen gå for fullt mesteparten av tida.

Kundane blir oppdaterte

- Ein eventuell stopp i eine fabrikk vil bli føreteke på sommaren då produksjonen er lågast. Då vil den

Meir mat i tankane: Felleskjøpet Rogaland Agder bygger ny kraftfôrfabrikk til 200 millionar kroner i Hillevåg. - Betre produkt, energieffektivisering, lågare driftskostnader og større fleksibilitet ligg til grunn for styrevedtaket, fortel administrerende direktør i FKRA, Ola Bekken. (arkivfoto)

andre fabrikken gå på maks kapasitet 24 timar i døgnet, kundane våre skal sjølvstendig få det kraftfôret dei bestiller, og vil ikkje bli berørt av byggeaktiviteten, understrekar Bekken.

Men om kraftfôrbilane kjem inn på tunet som bestilt, skal FKRA sine kundar og medlemmar haldast oppdaterte på endringane i anlegget.

- Me kjem til å informera grundig undervegs i prosessen. Kundane skal vita kva som skjer frå byggestart tidleg i 2017 fram til fabrikken er ferdig bygd, seier han.

Ikkje dyrare kraftfôr

Det blir vel dyrare kraftfôr som følgje av den tunge investeringa?

- Nei. Det blir framleis slik at det er råvareprisane som utgjer den største delen av kraftfôrprisen. I den nye fabrikken er effektivitetsvinsten nøkkelen. Me skal driva effektivt og ta ut vinsten av dette, seier Ola Bekken.

Ny teknologi og utnytting av den elementære tyngdekrafta blir ein del av effektiviseringa.

- Enkelt forklart kan ein seia at me startar prosessen med råvarene oppe og nyttar tyngdekrafta nedover etasjane mot ferdig kraftfôr. Det betyr mellom anna lågare energiforbruk og

færre motorar og kulelager, alt dette bidreg til lågare pris.

Gunstig overkapasitet

Dagens anlegg ligg opp mot grensa på produksjonskapasiteten.

- Dei siste tonna i kapasitet er ekstremt billege. Med det nye anlegget får vi ein overkapasitet som også gir plass til nye reseptkrav og andre eller nye råvarer.

Krava til innhald og kvalitet i fôrblandingane blir ikkje mindre i åra som kjem. Ola Bekken er oppteken av at FKRA skal vera leiande også her framover.

- Den nye fabrikken gjer oss i stand til å laga både nye og meir avanserte fôrreseptar og å møta komande endringar i fôrkrava. Det betyr sjølvstendig mykje for kundane våre, og vil styrka konkurransekrafta til FKRA i marknaden.

- Tang og cellulose kan bli blant fôrråvarene i framtida, blir fabrikken rusta for slike alternativ?

- Val av aktuelle og gode råvarer er viktig. Den nye fabrikken vil ha eit grunnlag for å ta i mot råvarer me ikkje kjenner i dag, sjølv om «Den blå åkeren» nok ligg ein del år fram i tid.

Sparebanken Vest satser på landbruket

**Også Sparebanken Vest
opplever stor optimisme i
landbruket på Jæren.**

Anna Stangeland

Sparebanken Vest er Noregs tredje største norskeigde bank og har i dag ein forvaltningskapital på rundt kr 160 milliardar, med 260.000 privatkundar og 10.000 bedriftskundar. For fem år sidan opna banken kontor på Jæren. Rune Løge og Sveinung Hetland har ansvar for landbrukskundane i området. Begge er oppvaksne på gard og har solid landbruksutdanning på høghskulenivå, i tillegg til lang arbeidserfaring innan bank og landbruk.

Stor optimisme

Sparebanken Vest opplever stor optimisme i landbruksnæringa. Banken har for tida 500-600 millionar i utlån til landbruksnæringa på Jæren og den er sterk aukande. Det er stor pågang av kundar som vil byggja landbruksbygg.

- Mange vil satse på å utvide drifta innanfor mjølkeproduksjon. Grunnen til dette kan vere både nye tilskotsreglar, auka kvotetak, ein relativt høg mjølkepris og rekordlågt rentenivå, trur Hetland.

Bedriftsøkonomisk ansvar

Løge og Hetland ser at rolla som mjølkebonde har endra seg drastisk dei seinare åra. Frå å vere ein bonde som gjorde det meste av arbeidet sjølv, så har fleire bønder nå ansvar for tilsette. Nokre bønder har fått rolle som administrerande direktør med bedriftsøkonomisk ansvar. Dei står og overfor fleire val, som til dømes om dei skal eige eller leige maskiner, jord og kvote.

Det er høge prisar på Jæren, både for kjøp og leige av kvote og jord. Det kan og vere utfordrande med leigeavtaler på fem år, når leigd kvote er ein del av driftsgrunnlaget.

På lag med bonden: Sveinung Hetland og Rune Løge. Foto: Tommy Sletten

-Prisane på jord og kvote på Jæren er styrt av tilbud og etterspørsel, påpeiker Hetland.

Utfordringar for banken

Løge er oppteken av risikovurdering og vil gjerne ha ein god dialog med både rekneskapslag og bonde, både i forkant av investering og undervegs i bygginga. Det er viktig med en gjennomgang av både budsjett og driftsanalyse når ein vurderer finansiering av ny driftsbygning. Det vert og gjort ei totalvurdering av både privat forbruk og inntekt utanom bruket. Det er ynskjeleg at begge ektefellene er med på denne samtala, sjølv om begge ikkje er involvert i drifta. Dersom eit par skal bygge ny driftsbygning, er det viktig at begge er engasjerte og er villige til å vere med i heile prosessen, seier Sveinung. -Miljøet i bygda er og viktig når det skal takast ei stor investering, legg han til.

Oppfølging, ikkje overvaking

Løge ynskjer oppfølging ein gong i året med alle større landbrukskundar for å gå gjennom drift og rekneskap, og for tidleg å kunne fange opp ting som ikkje går som planlagt. Det er viktig at bonden ikkje opplever oppfølging som overvaking, men ser på det som ekte engasjement for å gjere ein god jobb i lag, påpeiker Hetland.

Oppbygningsfasen

Dei tre-fire første åra er dei rekneskapsmessig tyngste etter ei investering, forklarar Sveinung. Bonden skal då opparbeide seg større varelager av både dyr og fôr. Det kostar mykje og verdiane kjem ikkje klart fram i rekneskapet. Det er derfor viktig at bonden får tett oppfølging av bank og ekstern rådgjeving. Dersom det er stor kostnadssprekk i byggeperioden eller ein ikkje klarer å produsere mjølkeknoten, kan det by på store økonomiske utfordringar. Det er anbefalt at bonden har to månaders mva ved slike store investeringar. Då blir det tettare oppfølging av rekneskapet slik at eventuelle sprik mellom budsjett og rekneskap blir oppdaga tidlig, og tatt hand om. Først etter nokre års drift vil ein sjå korleis ei «normalinntekt» blir.

Bøn til styresmaktene

Sparebanken Vest satser på landbruket. Løge og Hetland seier at det er ein føresetnad for store investeringar i mjølkeproduksjonen at det er kvoter, ein regulert marknad og forutsigbare rammevilkår. Dei er stolte av landbruksnæringa i Norge, og ynskjer at styresmaktene skal legge til rette for at bonden skal kunne foreta gode investeringar for framtida.

ØKOLOGISK MJØLKEPRODUKSJON:

Meirarbeidet må vera lønsamt

– Det var ikkje om og gjere med økologisk produksjon for min del, men alt arbeidet med å leggja om til økologisk var allereie gjort.

■ Jane Brit Sande

Geir Ingve Øglend driv gard med økologisk produksjon på Auglend i Sandnes kommune, Rogaland. Det er produksjon av mjølk og sau på garden. Då nyttårsrakettane blinka kunne han med rette kalla seg bonde. Bonde med eigen gard. Øko-bonde. Det har alltid vore slik i heimen, at han skulle ta over når tida var inne. Systrene var like glade, og Geir Ingve mistenker at det ikkje hadde falt i god jord om han plutseleg ikkje ville ta over.

Beskjeden frå far, Geirmund, var klar: Så snart du er klar, skal eg skygge banen. Etter eit åtte månadar langt opphald på ein sauefarm i Australia med 3.500 sauer, bestemte Geir Ingve seg. 1 oktober 2014 sa han i frå til faren, og 2015 gjekk med til å få overtakinga i orden.

– Det er mykje papir som skal i orden, og mot slutten av året måtte forsikringar òg på plass. Men det var nok greitt for alle at det tok litt tid. Det er ein prosess for oss som bur på garden òg, seier Geir Ingve.

Bonden passa på å skule seg før han vart bonde og driftsleiar. Frå vidaregåande skulegang har han fagbrev som tømrrar. Seinare tok han komprimert agronomutdanning på Tomb vidaregåande skule, og året etter tok han fagskule i Driftsleiing og storfekjøtt på same skulen.

Geir Ingve Øglend driv gard med produksjon av økologisk mjølk og sau på Auglend i Sandnes kommune, Rogaland.

Garden har sidan 2005 vore del av ei samdrift, der den andre parten har vore ein passiv deltakar. Samdrifta har totalt ei mjølkekvote på 365 tonn, 242 av desse er Geir Ingve sine. Samdrifta vil bli oppløyst ved årsskiftet, og kvoten til den passive deltakaren er selt.

– Eg hadde moglegheit til å kjøpa kvoten om eg ville, men eg var ikkje villig til å betala prisen mjølkekvotane ligg på i Rogaland, no. Eg har heller lagt om drifta på ein slik måte at eg kan kjapt snu tilbake om det skulle dukka opp kvote til ein meir fornuf- tig pris, seier Geir Ingve.

Han kjem ikkje til å sakne drifts- formen.

Geir Ingve Øglend (29) driv gard med økologisk produksjon av mjølk og sau på Auglend i Sandnes kommune, Rogaland. Han har drive garden sidan 1.1.2016.

Garden har sidan 2005 vore del av ei samdrift, saman med ein passiv del- takar. Første økologiske levering av mjølk, var i desember 2009. Sam-

drifta er under oppløysing, og frå 1.1. 2017 står garden åleine som driftsei- ning. Samdrifta har ein mjølkekvote 365 tonn. 242 tonn av desse er Geir Ingve sine. I tillegg til mjølk, er det 50 vinterfôra sau på garden.

Totalt driftar Geir Ingve 420 daa dyrka mark og 350 daa beite. Av dette er 190 daa dyrka og 50 daa

beite eige areal. Samdriftspartnaren eig om lag 120 daa dyrka og 60 daa beite. Resterande areal blir leigt av nærliggande gardar.

Geir Ingve har vore leiar i Sandnes Bondelag sidan hausten 2014.

– Det er ein del byråkrati som blir enklare no. Det er ikkje noko utone mellom meg og samdriftspartnaren, og avtalen er at eg skal kjøpe grovfôr av han framover.

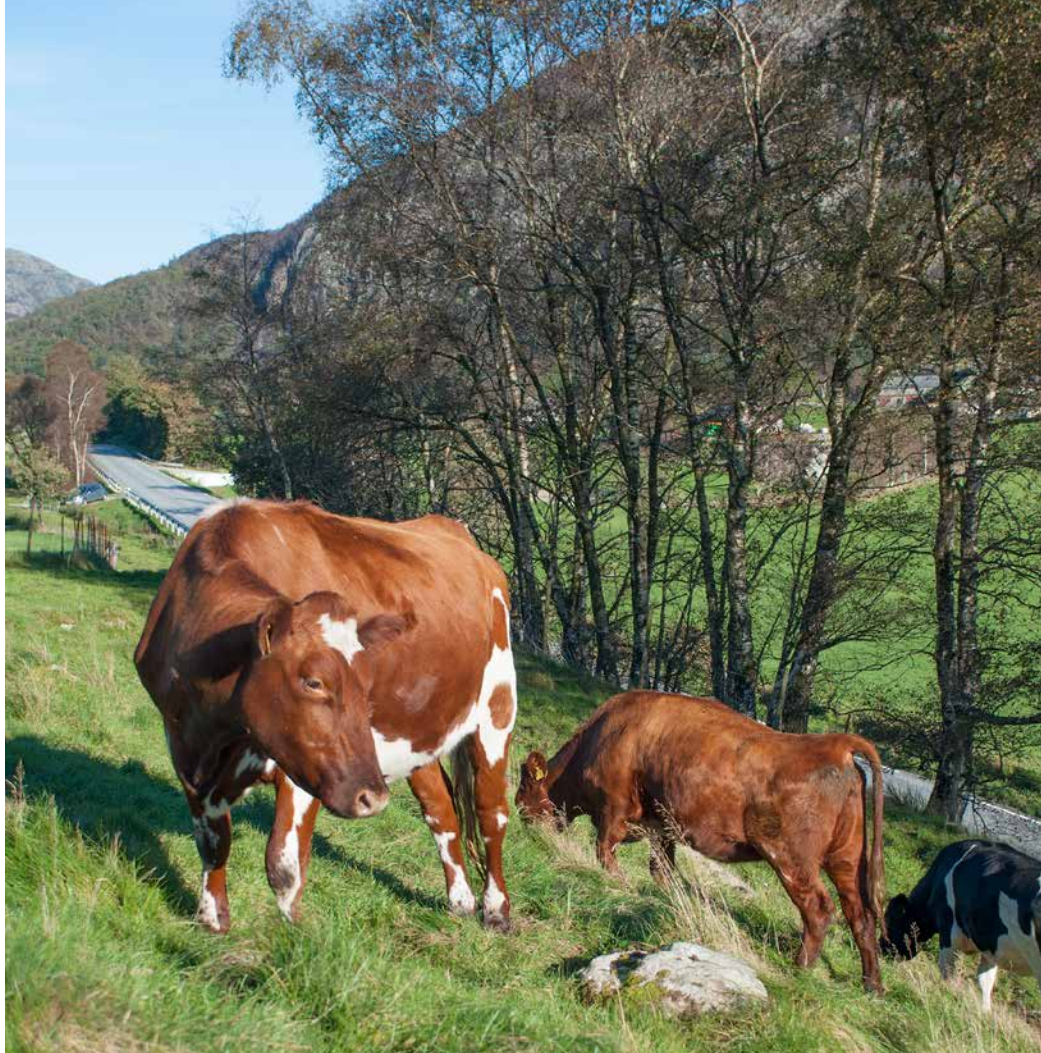
Med kutt i kvote, sitt Geir Ingve med for mykje dyr i fjøset. Han har vald inseminera nokre mjølkekyr med kjøtfe. Rasen han har vald, er Hereford. Geir Ingve fortel han ikkje har heilt bestemt seg for kva han skal gjere med kalvane, då han har mange moglegheiter. Avkomma kjem i 2017.

– Eg hørte meg litt rundt med andre bønder, då eg skulle velje rase. Med tanke på beitekrav, var det to rasar eg burde velje mellom: Angus eller Hereford. Eg likar best kyrne brune, og då blei det Hereford. Så enkelt er det, smiler han.

I tillegg til inseminering av kyr, han han kastret ei pulje på åtte kalvar. I økologisk produksjon er det krav om lufting av oksar heile året, medan kastratane kan gå på beite. Resten av oksekalvane har han seld unna så snart som råd, for å sleppe utgifta med mjølkefôring. Mjølkeytinga ligg i dag på mellom 7.000 og 8.000 liter, og Geir Ingve seier det er aktuelt å redusera ytinga, om han fortsatt sit med for mange mjølkekyr.

– Då kan eg ha ein meir grovfôrbasert produksjon, og kan kutte i kraftfôret. Eg kjøper kraftfôret frå Vestfold Mølle, det er det alternativet som er mest «kortreist» for meg. Kilopisen ligg på om lag 6 kroner.

I år, driftar Geir Ingve 420 dekar dyrka mark, og 350 dekar med beite.

Hausten har vist seg frå si beste side, men klar himmel og strålande sol. Ungdyr og inseminerte kviger får fortsatt nytta dagane utandørs.

Forutan eit beite på 100 dekar, og heiabeite i Suleskarsheiane, har Geir Ingve alt areal tilgjengeleg i ein radius på 3 km. 230 dekar er leigejord og jord tilhøyrande samdriftspartnar, og 300 dekar beite er leigt.

Det evige ugraset

Me har høyrte det så mange gonger før, om ordet «økologisk» blir nemnt, er det alltid nokon som mumlar «ugras».

– Eg har heilt klart ein del ugras, og det er to problem som stikk seg ut: Det eine heiter «tistlar på beite» og

den andre heiter «høymole på kjelvene». Sikkert heilt nytt for andre bønder, seier han ironisk.

Det er ikkje overraskande at det er nettopp dei problema han nemner, og det er ikkje problem som er unike for økologisk produksjon. Men han ser ikkje mørkt på det. Det handlar om å arbeide jamt, og ikkje vente til ugraset er eit overveldande problem.

– Eg har lagt merke til det, når eg har vore rundt på andre gardar på diverse slåttarbeid, at eg ikkje alltid har større ugrasproblem enn på andre konvensjonelle gardar. Men det

To sunne kalvar i fjøset hjå Geir Ingve.

er klart det er mykje arbeid, mykje manuelt arbeid, som må gjerast for å halde problema i sjakk.

Tistlane må han ta sjølv, og i sommar hadde han med seg eit søskenbarn som var god hjelp. Minst ein, helst to, gonger i løpet av vekstsesongen må han gå «massivt over» beitene. Då er ryddesag det beste verktøyet.

– Elles har eg alltid med meg hake eller sigd når eg skal sjå til dyra på beita, seier han.

– Og høymolen, han er ei plaga. Det er ingen løyndom. Ein må ta alt, ikkje gløym kantane, og ikkje få han i siloen. Då er ein komen eit stykke.

Geir Ingve køyrer intensivt raigras i samband med fornying av enga, og trur det hjelper mot høymolen. I motsetning til noko anna.

– Er høymolen eit problem, bør eg

i alle fall ikkje ha korn til modning. Då blir det 200 gonger verre, sukker han.

Høymolen er ikkje eit problem på beita, og Geir Ingve trur han kan takka sauene for det.

– Men han er vanskeleg å bli kvitt, seier han.

Økologisk sau – på «feil» golv

I tillegg til mjølk, har Geir Ingve 50 vinterföra sauer. Nye EU-krav til økologisk saueproduksjon i Norge, vil bety nye golv i sauegardane på Auglend. Det er uansett dags for ei oppdatering innomhus hjå sauene. Han har fleire planar svivande i hovudet, og har allereie diskutert ideane sine med aktørar. EU-kravet murrar i bakhovudet.

– Blir det slik EU vil, må me ha heilt tett liggeunderlag til dyra. Men slik eg har forstått det, er det ikkje vi-

dare krav om korleis me løysar dette. Det må vere opp til kvar enkelt bonde å finne ei løysning som fungerer i eige fjøs.

Landbruks- og matminister Jon Georg Dale har nyleg sendt brev til EU der han skriv at Norge formelt har gitt opp kampen for spaltegolv i økologiske sauefjøs.

– Eg er spent på når dette vil tre i kraft. Nokon meiner dette vil gå raskt. Eg er spent på kva det inneber, og korleis det skal finansierast.

Sauehuset til Geir Ingve er bygd tidleg på 1990-talet.

Bygd på etter behov

Fjøset opplevast som ein labyrint for ein framand. Garden har vekse med åra, og i fjøset er det gjort nødvendige justeringar undervegs. Det som først var eit grishus, blei sidan bygd om til ungdyrfjøs, og er i dag kalvefjøs. I 2004 var eit tilbygg på plass, der dei har lausdrift og mjølkerobot. Det gamle mjølkefjøset, var i 2005 bygd om til eit ungdyrfjøs.

Lokallagsleiar før bonde

Første økologiske mjølkelevering frå garden, var i desember 2009.

– Det var ikkje om og gjere med økologisk produksjon for min del, men alt arbeidet med å leggja om til økologisk var allereie gjort. Eg såg ingen grunn til å rive ned det. Eg trong jo berre å halda fram, seier Geir Ingve.

Etterspurnaden etter økologiske landbruksprodukt er stadig aukande, men Rogaland ligg etter på produk-

I 2004 stod det nye mjølkefjøset klart. Eit påbygg på fjøset på garden, med lausdrift og mjølkerobot.

Det gamle mjølkefjøset er bygd om med ny innreiing i 2005,

sjonssida. Dei er ikkje mange økologiske mjølkeprodusentar i fylket, og ved oppløysinga av samdrifta på garden til Geir Ingve, blir det produsert mindre økologisk mjølk i fylket, frå årsskiftet.

– Får eg ikkje lenger betalt for økologisk mjølk, er det ikkje lenger aktuelt med det meirarbeidet og den meirkostnaden som følgjer med økologisk produksjon, slår han fast.

– Eg er klar til å produsera meir, men eg treng kvoten. Diverre trur eg vegen til å kutta ut økologisk mjølk i Rogaland, er kort, seier han alvorleg.

Sidan hausten 2014, same hausten han bestemte han at var klar for å ta over garden, vart han vald inn som leiar i Sandnes Bondelag, eitt av to bondelag i Sandnes kommune.

– Eg hadde vore styremedlem i to år då eg fekk spørsmålet om å stille til val som leiar. Litt skummelt var det sjølvsagt, men eg har hatt eit flott styre med meg gjennom begge periodane, seier han.

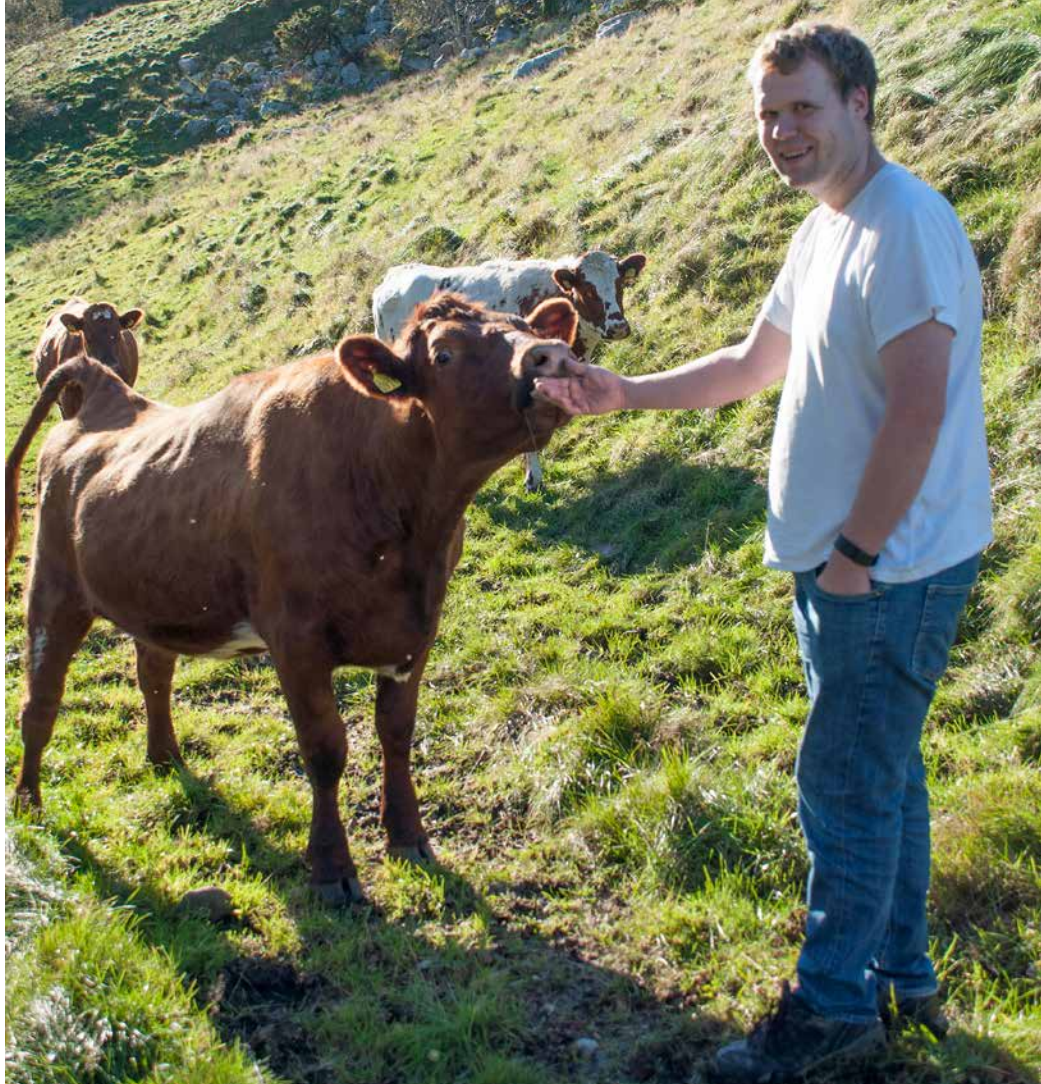
Kampsakane for bøndene i Sandnes har vore mange, ein periode kjempa dei hardt for jordvernet.

– Me har ei eiga gruppe som følgjer med på akkurat dette. Det har ikkje vore så mykje i det siste, men det har vore hektisk i periodar, kommenterer han.

I Sandnes Bondelag er det nærare 500 medlemmer, og er med det eit av dei største lokallaga i Rogaland. Geir Ingve synast den store medlemsmassen er ei utfordring.

– Eg har lite kontakt med medlemmene. På møta vår kjem det vanleg-

og huser no ungdyra.

Geir Ingve vart leiar i Sandnes Bondelag, før han vart bonde på eigen gard. No stiller han til val for ein tredje periode.

vis mellom 20 og 30 personar. Det er vanskeleg for meg å nå resten, forklarar han.

Det er ikkje berre medlemmane han skal ha kontakt med, han skal òg ha ei form for kontakt med politikarar.

– Det burde me fått betre til. Me burde vore på banen og diskutert og

informert. Men dei er ikkje lette å nå, politikarane, seier han.

Vel teiknar Geir Ingve det som skummelt å tre inn i leiarrolla, men heilt avskremmeleg kan det ikkje ha vore. Ved haustens val stiller han igjen til val som leiar.

Sauehuset vart bygd på starten av 1990-talet, og bygningen er fortsatt godt brukande for produksjonen på garden. Det er dags for ei oppdatering på innreiinga, men Geir Ingve held igjen til avgjersle i forhold til kravet frå EU er endeleg.

Erfaringer med importerte produksjonsklare jordbærplanter

Fra 1/1 – 2015 ble det lov å importere produksjonsklare jordbærplanter. Nå kan vi velge planter, plantetid og dyrkingsopplegg som gir jordbær i en lang sesong. Hva er erfaringene etter to år og hva er lurt og viktig å tenke på?

Jan Karstein Henriksen,
NLR Agder

Norske planter

Tradisjonelle norske sertifiserte jordbærplanter har normalt kronediameter fra 8 – 14 mm med 0 – 2 blomsterstilker. I planteåret tas det ikke avling, men plantene vokser vegetativt og danner blomsteranlegg i september. Senhøstes i planteåret er plantene blitt tilsvarende en «produksjonsklar» plante med masse blomsteranlegg som etter overvintring/kjøle-påvirkning har potensiale til å bære frem full bæravling neste år.

Slik norsk produksjon er fremdeles aktuell, men av plasshensyn

omtales ikke det videre i denne artikkelen. Produksjonsklare planter kan også lages og selges i Norge, men erfaringene er at norske planter er for dyre og har for lavt avlingspotensiale grunnet færre blomsteranlegg og for lang kjøle/fryselagring.

Plantestørrelser og egenskaper

Det er flere hovedtyper av planter. Frigoplanter og ventebedsplanter, har hatt planteåret i egne oppalsfelt, blir fjernet bladverk på og tatt opp senhøstes som en barrotsplante, så sortert etter kronestørrelse og så fryselagret på minus 1,5 grader.

De minste plantetyperne med minst kronediameter og 0 – 2 blomsterstilker kalles Frigo A-, A og A+ og tilsvarende de norske små jordbærplantene, som normalt må ha et planteår før de kan produseres bær på. De mellomstore plante A2+, A3+ og WBL (ventebed lav) har kronediameter 14 – 18 mm med 2 – 4 blomsterstilker og produksjonspotensiale i planteåret på 200 – 400 gram jordbær pr plante. De større plantene kalles WBM, WBM+, WBH (ventebed medium – heavy som kan oversettes til «høy») har kronediameter mer enn 18 mm, 4

– 9 blomsterstilker med produksjonspotensiale i planteåret på 400 – 800 gram jordbær pr plante.

De største plantene har størst avlingspotensiale, men er dyrest, er mest arbeidskrevende å plante, tåler dårligst å bli plantet utover i sesongen og kommer ca. 3-4 dager seinere med avlinga sammenlignet med de minste plantene. Men de minste vil kunne gi best avling og kvalitet året etter planting.

Fra planting til de første bærene plukkes, går det normalt 45 – 80 dager, kortest tid ved planting i varme lyse forhold i juni – juli, lengst tid med sen sort, tidlig planting og kjølig vær. Ved å tilpasse plantetidspunkt kan en styre mot ønsket modningstid i planteåret. Senere år følger plantene normal utvikling. I vekstsesongen er det også mulig å kjøpe ferske store produksjonsklare planter i pottar med jordklump, såkalte Trayplanter. Disse er veldig dyre, ekstremt krevende å etablere og mest aktuelle for de som vil ha meget sein produksjon i tunnel/veksthus.

Erfaringer og råd så langt.

- Utenlandske planter er meget jevne, har god vitalitet, har lite/ingen midd og andre skadedyr, men det er økt risiko for rotsykdommer og de er meget ømtålige for vekststans pga ugrasmidler. Planting på opphøyd bed med plast er viktig – det reduserer faren for rotsykdommer og en unngår ugrassprøyting.
- Det er mye problem med rotstokkråte og alle planter må få Aliette-/Resistim-behandling fra de har grønne blad og videre hver sjette uke hele omløpet.
- Produksjonspotensialet varierer mye fra år til år avhengig av høsten i produksjonsåret i det området plantene er produsert. Plantene vi fikk kjøpt i 2016 hadde lavere produksjonspotensiale enn de supergode plantene i 2015.

Ulike plantestørrelser med A+ til høyre, videre mot venstre A2+, WBM og WBH.
Foto: Jan Karstein Henriksen

Her kjem tre artiklar
innsendt av Norsk
Landbruksrådgiving
på oppdrag frå
Bondevennen.

- Med produksjonsklare planter slipper en overvintringsproblematikken mellom planteår og bærår, får et kortere totalomløp med mindre risiko for rotsnutebiller, og har mulighet til god styring av logistikk i forbindelse med å kunne ta to avlinger pr år ved produksjon i substrat i dyrking i tunnelanlegg.
- I Norsk Landbruksrådgiving Agder plantet vi første april 2016 et forsøk med ulike plantestørrelser og plantetettheter med sorten Sonata. Resultatene så langt viser at de minste kvalitetene A+ og A2+ har gitt 3 - 4 dager tidligere avling, men bare 700 – 1100 kg pr dekar og moderat omsetning i planteåret. WBM og WBH har gitt litt senere men betydelig bedre avling på 1600 – 2000 kg per dekar. WBM og WBH har gitt ganske like nettoøkonomieresultater etter at det er fratrasket/korrigert for plante- og plantingskostnader og avlingsnivå. Foreløpige beregninger og resultatbehandling viser at det er mulig å tjene penger på tidligproduksjon med bare ett års bruk av plantene dersom en har 4000 – 5000 planter pr dekar og bruker de største plantetyper. Registreringene fortsetter i 2017 og det blir spennende å følge de ulike planter med hensyn til avling, kvalitet og totaløkonomi.
- Overvanne plantene med småspredere ofte (6 – 10 ganger /dag) de første ukene etter planting. Dette er viktig jo større planter du bruker, jo senere i sesongen du er og jo varmere og tørrere været er. Store planter er meget krevende å få etablert skikkelig ved planting sent i mai og utover i juni.
- Ved sen blomstring og sen produksjon er kart og bær særlig utsatt for tripsangrep. Pass derfor på effektiv bekjempelse av trips før og i blomstringa.

Bildet viser flott etablert Sonatafelt med produksjonsklare WBM - planter 5 – 6 uker etter planting. Foto: Jan Karstein Henriksen

- Hvis plantinga er så sein at produksjonen og sluttmodninga biker september, bør feltet være under plasttunnel for å sikre bærkvalitet og at all avling kan høstes.
- Tett planting med små Frigoplanter A2+ har lavere produksjonspotensial i gram per plante, men gir god etablering, tidligere høsting enn større plantekvaliteter og derfor muligheter for bedre oppgjørpris. Disse plantene kan vokse seg store og sterke og gi bra avling/bærkvalitet også året etter planting.
- Moderat tett planting med WBM eller WBH er meget aktuelt der en planlegger bare ett års produksjon uten overvintring. WBM ser interessant ut også for to års produksjon. Merk at så store dyre planter er meget arbeidskrevende å plante og få etablert godt, særlig ved planting i utover i juni og i varmt vær.

Hva kan fôrkvaliteten fortelle oss

Kjemiske analyser av fôret kan gi oss verdfull informasjon om næringsverdien i fôret, men det kan også brukes til å evaluere hvordan plantenes næringstilgang har vært.

Anders W. Aune
Rådgiver grovfôr i NLR Rogaland

Sammenholdt med gjødslingsplan, praksis og hvordan vekstsesongen er, gir disse analysene et godt erfaringsgrunnlag for gjødsling i kommende vekstsesonger. For å se på hvordan dette kan utnyttes i praksis har landbruksrådgivingen valgt å besøke Jørn Viste. Han er en av de som aktivt utnytter disse opplysningene i sin planlegging og drift. På den måten oppnår han også svært gode resultater i driften, og har dessuten god dokumentasjon og et godt erfaringsgrunnlag for hva som fungerer på hans bruk.

Grovfôrproduksjon

Målet i grovfôrproduksjon er generelt å produsere et rimelig og godt grovfôr, som gir ønsket respons i produksjonen. Jørn Viste er bevisst på dette. Engen er raigrasdominert, men engsvingel, timotei, rapp og hvitkløver inngår også. Jørgen synes kombinasjonen av timotei og raigras er god. Han ønsker også litt innslag av hvitkløver, spesielt med tanke på fôropptaket. Han peker på forsøk

Blanding av ulike fôrkvaliteter gjøres ikke på slump. Både mengde og ønsket kuttegrad er gjennomtenkt.

som viser at det er sannsynlig å vente 1 kg høyere tørrstoffopptak med en viss mengde hvitkløver i engen.

Engen på Nærbø blir slått tre ganger der det ikke beites. Jørn ser helst at den siste slått er avvirket før utgangen av august. Da er det større sannsynlighet for å få til noenlunde fortørking. Samtidig er det ofte bedre

muligheter for å begrense jordpaking.

Minimerer transportkostnadene

Lang transport til fjøset preger fôrproduksjonen i Gjesdal. Jørn prøver derfor å minimere transportkostnadene. Det gjør han ved å satse på to slåtter, og ikke minst rikelig fortørking. Førsteslått blir tørket så mye at den går som høyensilage. Nedbøren på sensommeren i år tillot ikke så mye tørking av andreslått. Fôret benyttes hovedsakelig til sinkyr og store kviger, eller som strukturfôr i melkekublandingen i perioder uten helgrøde.

Bak strategien med fortørking ligger det også en filosofi om at det i dette tilfellet kan være mer fornuftig med marktap enn ensileringstap. Alle konserveringsmetoder er forbundet med noe tap. Jørn regner med 10 - 15 % uansett fortørkingsgrad.

Gardsfakta:

Jørn Viste driver to gårdsbruk. Basen ligger ved Nærbø, mens gård nr. to ligger i Gjesdal.

Til sammen disponeres 280 daa fulldyrket jord og ca. 200 daa kulturbeite. Melkekvoten er på 250 000 liter.

Husdyrproduksjonen består av en melkekvote på 250 000 liter levert av ca. 30 melkekyr + med påsett og 60 vinterfôrede sauer.

I Gjesdal er det for det meste langvarig eng med to slåtter og kulturbeite. Ved Nærbø blir engen slått tre ganger + haustbeiting, eller en slått + beiting av melkekyr.

Ca. 50 daa legges igjen med helgrøde av bygg og erter som dekkvekst hvert år.

om gjødslingen?

Ved ensilering av vått gress skjer tapet i hovedsak via pressaftavrenning, samt gjæringstap. Disse tapspostene avtar med økende fortørking. Likevel innebærer tørt fôr som regel større drysstap ute på jordet. Etter Jørn sin vurdering er ikke dette nødvendigvis bare en ulempe på relativt nydyrket og moldfattig jord.

Fôring

Fôret lagres i rundballer. Jørn mener fleksibilitet er en fordel med denne metoden. Når ulike fôrkvaliteter er pakket for seg, er det enkelt å benytte fôret til de dyrene det egner seg best til. I tillegg er det mulig å jevne ut kvaliteten gjennom året. Systemet til Jørn er hovedsakelig at førsteslått til enhver tid blandes med andre eller tredjeslått, som basis for melkekyrne. Fôret blandes i en blandevoغن til en fullfôrblending (TMR), som innebærer at hele kraftfôrrasjonen til kyrne også blandes inn. Helgrøde av samdyrket bygg og erter inngår som en del av blandingen, og sørger i hovedsak for fiber og struktur i rasjonen, sammen med stivelse. Kraftfôrrasjonen består av en del byggeropp og et utvalgt kraftfôrslag avhengig av behovet i forhold til fôrkvaliteten forøvrig. På denne måten ser Jørn, sammen med fôringsrådgiveren, at det er mulig å komme langt med en hel del norske fôrmidler. Han synes også det virker interessant med det nye kraftfôrslaget til Felleskjøpet, «Linnea», med overveiende norsk korn og raps. Dette vil trolig passe bra sammen med proteinkvaliteten i surfôret.

Nær målet

Målet med fullfôrblendingen er at kyrne skal ta opp omtrent 14 kg ts grovfôr og 7 kg ts kraftfôr. Da jeg var på besøk var jeg heldig å få overvære kjøkkentjenesten med blanding av fôr til både kviger og kyr. Jeg gjorde notater av vekter og blandetid, som sammen med næringskarakteristikk er vist i tabellen under. Kontrollregning i ettertid viser at denne tilfeldige stikkprøven ligger helt inntil målet med tanke på forholdet mellom grovfôr og kraftfôr (14:7).

Orden i systemet

En rask runde i fjøset avslører at fôringen fungerer godt, og at Jørn er en ordensmann! Over hver ku henger en oppdatert oversiktslapp fra husdyrkontrollen. Den viser blant annet melkedata fra de siste veiingene. Den avslører en bra fettprosent, særlig med tanke på at det er levert av holsteinkyr med bra melkeytelse. Innholdet i melken vurderes stadig som et signal på hvordan fôringen fungerer. Bra fettprosent er også et uttrykk for et velfungerende vommiljø. Jørn forteller at ureaverdien på det jevne ligger i området rundt 3,8 mmol. Det tyder dermed på en rimelig god proteinutnytting. Når verdien kryper over dette har Jørn erfart at det lukter med ammoniakk i fjøset. Altså vises to signaler på dårligere

Fôr kvalitet og gjødsling

Jørn er svært bevisst på kvaliteten på grovfôret. God og dårlig kvalitet er etter hans mening avgjort av konserveringen. Feilgjæret fôr har dårlig

Jørn Viste vurderer gjødselkonsistens og eventuelt ufordøyede partikler som signal på hvordan fôringen fungerer.

kvalitet. Ulike kvaliteter innebærer derimot ulik næringssammensetning. Problemstillingen handler i praksis mest om disponering av ulike kvaliteter til ulike dyregrupper. Jørn får analysert alle de ulike fôrkvalitetene han produserer. Fôranalysene brukes flittig for å bedømme kvaliteten på fôret og for å planlegge fôringen. Bonden er opptatt av å følge med på gjæringskvaliteten. Han fokuserer også på næringsinnholdet. Det beste fôret med høyest energi- og proteinkonsentrasjon og mest sukker, blir gitt til melkekyrne.

Jørn bruker også fôranalysene som en fasit på hvordan han har truffet med gjødslingen. Ut fra sammensetning av mineralinnholdet og proteininnholdet gjør han seg erfaringer som han tar med seg til neste vekstsesong. ►

Tabell 1. Oppskrift på fullfôrmiiks som ble blandet den dagen landbruksrådgivingen var tilstede. Fôrmidlene er satt opp i den rekkefølge de ble blandet inn. Blandetiden gjelder hvert fôrmiddel fra innblanding til ferdig blanding. Den totale blandetiden var ca. 20 minutter.

Fôrmiddel	Råvekt, kg	Blandetid, min	Tørrvekt, kg	Råprotein, g/kg t	NDF/stivelse, g/kg ts	iNDF, g/kg NDF
Surfôr fra 1. slått	740	20	209	147	527	144
Helgrøde	690	18	185	129	383/175	289
Surfôr fra 3. slått	770	15	280	162	455	113
Elite 80	300	8	267	193	214	248
Byggeropp	100	8	85	102	195	164
Vann (inkl. 5 l GrasAAT fullfôr)	100	6	-	-	-	-

Surförtolken

I landbruksrådgivingen bruker vi også fôranalysene som en viktig etterprøving av gjødslingen, på samme måte som Jørn Viste. Surförtolken vi tilbyr inneholder en egen del der sesongens næringsforsyning til plantene vurderes ut fra fôrets sammensetning. Det er særlig protein, fosfor, kalium og svovel som blir vektlagt med tanke på plantenes NPKS-tilførsel. Råproteinet henger direkte sammen med plantenes nitrogeninnhold. Rikelig gjødsling med nitrogen tvinger dermed opp mengden råprotein i fôret. Det er ikke dermed sagt at det er hensiktsmessig å gjødle utover norm med nitrogen. Med økende mengde tilført N vil som regel andelen som tas opp i plantene avta og dermed går utnyttningen ned. Det har uheldige konsekvenser både for økonomi og miljø. Dessuten vil en mindre del av nitrogenet som plantene tar opp bli brukt til å danne protein. Resterende finnes gjerne som nitrat i plantene. Misforhold mellom nitrogentilgang og plantemasse kan lede til rimelig store nitratmengder i plantene, som i neste omgang medfører en risiko for nitratforgiftning hos husdyrene.

Nyttige fôrprøver

Kationaniondifferansen (KAD) er også med i denne vurderingen, særlig med tanke på sinkyrne og fysiologiske forhold som øker risikoen for melkefeber. I KAD-beregningen inngår også fôrets klorinnhold. KAD er et godt eksempel på hvor mye gjødslingen har å si for sammensetning og fôrqualität. I praksis er det særlig der det gjødsles med mye storfe gjødsel at KAD blir ugunstig høy. I tillegg til problematikken rundt melkefeber, er ikke minst gress- eller fjøskrampe (hypomagnesemi) ofte knyttet til rikelig kaliumforsyning.

Jørn ser særlig nytten av fôrprøvene når det gjelder å vurdere plantenes kaliumtilgang. K-al i jordanalysen kan variere en hel del. Lettløselig K er rørlig i jorden og utsatt for utvasking i nedbørsperioder (1). Jordart og opphavsmateriale betyr også en hel del for K-tilgangen.

Registrering og evaluering

Rundballene veies i blandevoغن. Jørn får dermed mulighet til å regne

Jørn Viste ser sammenhengen mellom fôrqualität og gjødsling. Dette påvirker igjen hvordan dyrene presterer.

på hvilken avling han tar på ulike skifter og slåtter. Ved å se på analysene i tillegg kan han også beregne hvor mye plantenæringsstoffer avlingen fører bort. Dette gir verdifull innsikt for å overvåke utnyttningen av gjødselen. Dessuten er Jørn opptatt av å ta miljøhensyn, og forsøker derfor å avpasse gjødslingen mest mulig etter behovet. Vi gjorde et enkelt overslag ved kjøkkenbordet. På bakgrunn av rundballeveiinger tar Jørn en nettoavling på omtrent 1000 kg ts per daa. Dersom det forutsettes et gjennomsnittlig proteininnhold på 15 %, så tilsvarer det omtrent 24 kg N per daa i avlingen. I følge gjødslingsplanen varierer N-tilførselen mellom 20 og 31 kg N/daa. I praksis gjødsles det nok noe mindre. Det burde totalt sett bety en rimelig god utnytting av tilført N.

Gjødsling

Jørn er opptatt av fordeling av husdyrgjødsel, særlig der fosfortallene er lave. Han sender derfor husdyrgjødsel med Sele gjødseltransport til bruket i Gjesdal. Han passer på at gjødselen som skal transporteres har en tjukk konsistens. På den måten

oppnår han å flytte relativt mye fosfor, samtidig som kostnadene holdes nede. Jørn fikk analysert en prøve av denne delen av gjødselen i fjor for å blant annet kunne beregne mengden fosfor på lasset. Analysen viste et tørrstoffinnhold på 10,6 % og at det var 1 kg fosfor per tonn. Til sammenlikning inneholder gjødsel fra melkeproduksjon vanligvis 6 % ts og 0,55 kg fosfor per tonn (2).

Engen får 4 tonn husdyrgjødsel og 6 kg N med mineralgjødsel om våren. Etter førsteslåt blir det kjørt ut 3 tonn husdyrgjødsel og 4,5 kg N med mineralgjødsel. Etter andreslåt får engen bare mineralgjødsel tilsvarende 4,5 kg N. Helgrøden og gjenlegget må klare seg med 4 tonn husdyrgjødsel om våren. Jørn har erfart at gjenlegget vokser godt utover høsten. Denne veksten får sauene beite på og den utgjør en betydelig meravling på dette arealet. Dessuten beviser det at mineraliseringen i jorden bidrar betydelig med næringsforsyning til plantene på dette tidspunktet, selv om sauene også gjødsler arealet i noen grad.

Tilpasser seg vekstsesongen

Gjennom mineralgjødselen supple-

res det i hovedsak med nitrogen og svovel (Opti-NSTM). På areal med rikelige fosforreserver forsøker Jørn å unngå husdyrgjødsel. Der har han hatt god virkning av NK-gjødsel. Jørn følger ikke gjødslingsplanen slavisk, men forsøker å gjøre passende justeringer alt etter hvordan vekstsesongen utvikler seg. Som regel fører det til at han nedjusterer gjødselmengden. Han synes det blir dyrt om han skal gjødsle hele gården i tråd med det gjødslingsplanen sier. Han forsøker også å regne på ettervirkning av husdyrgjødsel etter et nederlandsk system. I korte trekk regner han på utnyttingsgraden av tilført mengde og fordeling mellom slåtter. Siden han sprer husdyrgjødsel med en nedfeller regner han for eksempel nitrogentapet til luft så lavt som 10-20

%. Lavest om våren og høyere etter førsteslåt, hovedsakelig på grunn av temperaturen.

Viktig rettesnor

Oppsummert har vi her blant annet demonstrert hvordan vurderinger av resultatet i fjøset, via fôret og fôranalysene som verktøy, kan tilbakeføres til plantenes næringstilgang og gjødsling. I vekstsesongen er det motsatt rekkefølge som gjelder. Da er det avgjørende med et godt erfaringsgrunnlag for å kunne ta kloke beslutninger når det gjelder. Foranalysen kan utgjøre en viktig del av erfaringsgrunnlaget. De viktigste opplysningene presenteres enkelt og ryddig i surførtolken som NLR tilbyr. Vi bidrar også med jordprøver og med gjødslingsplanlegging. Justering

av gjødslingen i vekstsesongen er ofte fornuftig. Likevel er gjødslingsplanen en viktig rettesnor. Den er blant annet en hjelp for å tilgodese plantenes behov, for å fordele husdyrgjødselen hensiktsmessig og for å ivareta miljøhensyn. Og ikke minst blir kravet til dokumentasjon neppe mindre framover. Takk til Jørn Viste, som har stått modell med sin drift og systematiske bruk av registreringer og tilgjengelige data.

Kilder:

- (1) Aasen, I. 1997. Mangelsjukdomar og andre næringsforstyrningar hos kulturplanter. Landbruksforlaget.
- (2) Daugstad, K., Kristoffersen, A. Ø. og Nesheim, L. 2012. Næringsinnhold i husdyrgjødsel. Bioforsk rapport. Vol. 7 Nr. 24:2012.

Næringsinnhold i gjødsel frå mink

Nye registreringar av næringsinnhold i gjødsel frå mink viser at det er meir nitrogen i gjødsla no enn for 20 år sidan, og at ho er tørrare.

**Ragnvald Gramstad
og Kristian Selstø
NLR Rogaland**

For fosfor og kalium er det berre registrert mindre endringar, medan vi for andre mineral ikkje har samanlikningsgrunnlag. Kva som er årsakene til desse endringane, kan vi ikkje seia sikkert ut frå våre funn, men det er grunn til å tru at endra fôring, endra intensitet i produksjon og større dyr er faktorar som spelar inn.

Med tydelege endringar i næringsinnholdet i gjødsla frå mink og eit sterkare grunnlag å basera resultatene på no i høve til for 20 år sidan, er det på høg tid å diskutere om normtala bør endrast.

Bakgrunn

Det er om lag 300 pelsdyrfarmar i Noreg i dag, og tyngdepunktet av minkproduksjonen finn ein i Rogaland. Det er i seinare år bygd mange nye pelsdyrfarmar, og ein har gjennom målretta avlsarbeid fått større dyr og større skinn. Både auka minkproduksjon og større dyr betyr meir bruk av minkgjødsel i planteproduksjonen.

Minkgjødsel er spesielt rik på nitrogen og fosfor, og det er følgelig viktig å arbeida med oppdaterte normtal for å nytta minkgjødsel op-

Tabell 1: Viser innhold av tørrstoff, total-N, ammonium-N, fosfor, kalium, kalsium, magnesium, pH og svovel hos 9 farmar (ekstremverdiane utelatt).

	TS	pH	Kjeldahl-N	Ammonium-N	P	K	Ca	Mg	S
	%		kg/tonn	kg/tonn	kg/tonn	kg/tonn	kg/tonn	kg/tonn	kg/tonn
Minimum	2,3	7,5	7,1	6,3	0,8	1,2	0,18	<0,02	0,7
Maksimum	5,2	8,9	13,7	12,4	1,8	3	1,2	0,18	2,1
Standardavvik	1,01		2,37	2,13	0,28	0,52			
Gjennomsnitt	3,48	8,38	9,42	8,26	1,3	1,7	0,69	0,13	1,1
Norm	2,8		7,5	5,9	1,4	1,6			
Avvik frå norm	0,68		1,92	2,36	-0,1	0,1			

Tabell 2: Analysetal frå 1997-1999 samanlikna med analysetal frå 2014-2015.

Prosjekt	Årstal	TS%	Kjeldahl-N (kg/tonn)	Ammonium-N (kg/tonn)	Fosfor (kg/tonn)	Kalium (kg/tonn)
Storskalaprojekt gjødselmengde og næringsinnhold	1997-1999	2,78	7,51	5,89	1,44	1,58
Næringsinnhold i gjødsel frå mink	2014-2015	3,48	9,42	8,26	1,3	1,7

Gjødselkrutt: Næringsinnholdet i minkgjødsla har endra seg, og dei gamle normtala er mogne for oppdatering. Mengda ammoniumnitrogen per tonn ligg 2,4 kilo over nivået i 1999. (Illustrasjonsfoto Bondevennen)

timalt, og for å unngå forureining. Normtala brukt i gjødselplanlegging og rådgiving i dag er nærare 20 år gamle. Av den grunn kan det vera nødvendig å undersøka om det har skjedd endringar i minkgjødsla sine eigenskapar.

I registreringane gjort av NLR Rogaland i 2014-15 er næringsinnhald i gjødsel frå mink samanlikna med normtal og tidlegare registreringar. Vi fann liten dokumentasjon på næringsinnhald i gjødsel frå mink utført i seinare tid. Einaste tilgjengelige registreringar frå tidlegare er frå boka Husdyrgjødsel frå 1993 (3), og frå då Jæren Forsøksring i perioden 1997 til 1999 registrerte næringsinnhald i gjødsel frå rev og mink (1) hjå 2 ulike pelsprodusentar. Resultata frå sistnemnde prosjekt (sjå tabell 2) brukast i dag som normtal i gjødselplanleggingsprogrammet Skifteplan.

Metode

Det vart tatt ut prøvar for å registrera næringsinnhald frå våren til hausten 2014 hos 11 minkfarmar. Prøvane vart tatt ut frå opprørte gjødsellager i forbindelse med gjødselkøyring, og tilsette hos NLR Rogaland tok ut prøvane. Prøvane vart frosne ned og sendte i frosen tilstand til Eurofins for analyse.

Næringsinnhald

Tabell 1 viser våre funn samanlikna med normtal i gjødselplanleggingsprogrammet Skifteplan. Tørrestoffet og næringsstoffa avvik alle, i varierende grad, frå norm.

Tabell 2 viser analysetala til NLR Rogaland 2014-15 (2) samanlikna med analysetala frå liknande prosjekt som vart gjennomført av Jæren Forsøksring i perioden 1997-1999 (1).

Den største skilnaden er som nemnd innleiingsvis mengde nitrogen i gjødsla. Vi ser at gjødsla no inneheld nesten 2,4 kg meir ammoniumnitrogen per tonn enn ho gjorde i 1999.

I tillegg er gjødsla ei aning tørrare no, der tørrstoffprosenten har endra seg frå 2,78 til 3,48, ei auke på nesten 0,7%. Det kan ha samanheng med mindre vatn i gjødsla frå spyling eller drikkeniplar, men dette kan vi ikkje seia noko sikkert om ut frå våre funn.

Det er registrert mindre fosfor i gjødsla enn i eldre registreringar. Gamle registreringar viser 1,44 kg P per tonn gjødsel, medan vi registrerte 1,33 kg P per tonn. Fosfor følgjer tørrstoffet, og med meir tørrstoff kunne vi forventa større mengde fosfor.

Innhald av kalium er gått litt opp i forhold til tidlegare registreringar, frå 1,58 kg K per tonn til 1,7 kg K per

tonn. For minerala kalsium, magnesium og svovel har vi ikkje samanlikningsgrunnlag.

Det er tydeleg at næringsinnhaldet i minkgjødsla har endra seg dei siste 20 åra. No har vi eit sterkare grunnlag å laga norm på, sidan resultatene baserar seg på fleire prøvar. Likevel er dette noko fleire bør vera med og diskutera, for å finna ut meir om årsakene til endringane.

Registreringane vart gjort i eit samarbeid mellom 11 representative minkfarmar på Jæren, Rogaland Pelsdyrslag og NLR Rogaland. Prosjektet vart økonomisk støtta av Fylkesmannen i Rogaland, med eigenandel av NLR Rogaland.

Kjelder

Jæren Forsøksring og Fylkesmannen i Rogaland, Rapport frå storskala-prosjekt gjødselmengde og næringsinnhald frå pelsdyr – blårev og mink. (1997-1999)

Rapport «Næringsinnhald i gjødsel frå mink» 2014-2015

Husdyrgjødsel, Tveitnes et al. (1993)

Forskrift om produksjons-tilskot i jordbruket (del 1)

Landbruksdepartementet betaler årleg ut 9 milliardar kroner i produksjons- og avløysartilskot til ca. 42.000 føretak i jordbruket. Dette er ein av bere-bjelkane i norsk landbruk.

Olav Magne Tonstad
Konsulent/rådgjevar i landbruket

Like før jul i 2014 kom det ei ny forskrift om produksjonstilskot og avløysartilskot i jordbruket. Etter at regelverket har «gått seg til» kan det vere av interesse å sjå på dei ulike reglane. Vi vil derfor i fire artiklar orientere om dei paragrafane som er mest aktuelle for bøndene.

Du må kjenne tilskotsreglane

Som søkjar av tilskot, og fordi du er sjølvstendig næringsdrivande, må du kjenne til regelverket for produksjonstilskot og avløysartilskot. Dersom kommunen oppdagar feil ved søknaden din, kan du ikkje unnskylde deg med at du ikkje kjente til regelverket. Dei ulike forskriftene, rundskriva, rettleiingshefte, etc. ligg ute på Landbruksdirektoratet sine nettsider. Bøndene får ikkje lenger søknadsskjema tilsendt i posten. Men dei får ei melding i Altinn, i føretaket sin meldingsboks.

Grunnvilkår for å kunne søke tilskot (§ 2)

Departementet har fastsett ulike vilkår som den som søker tilskot, må oppfylle.

Registrert i Brønnøysund

Søker må vere eit føretak som er re-

gistrert i Enhetsregisteret i Brønnøysund. Føretaket må vere registrert innan søknadsfristen. Dersom du er ny som bonde og skal søke tilskot, må du kontakte kommunen i god tid før søknadsfristen går ut. Du må ha eit bankkontonummer, og du må bruke det same kontonummeret for alle tilskotsordningane til Landbruksdirektoratet. Alle type selskap har rett til å søke tilskot, enkeltpersonføretak, ansvarleg selskap, aksjeselskap, etc. Framleis er det flest enkeltpersonføretak som søker tilskot. Ein bonde kan dele opp drifta i fleire føretak, og søke tilskot for kvart enkelt føretak. Han kan også samarbeide med andre om heile eller deler av drifta. Men bøndene må her vere merksame på reglane om driftsfellesskap, som vi skal kome tilbake til seinare.

Drive vanleg jordbruksproduksjon

Føretaket må drive vanleg jordbruksproduksjon. Dette er eit krav som blir vurdert skjønsmessig. Produksjonen må ha eit næringsmessig preg, med god agronomisk drift, og den må ikkje vere for ekstensiv. Planteproduksjonen må i normalår ikkje vere for låg. Mjølkekyrne må ha kalva i løpet av dei siste 15 månadane. For kyr av bevaringsverdige raser er kravet 18 månader. Kyr som ikkje har kalva i løpet av desse periodane, skal først opp som «Øvrig storfe», der tilskotsatsen er mykje lågare. Avdråttan må ligge på minst halvparten av gjennomsnittsavdråttan per årsku, som i dag er på ca. 7.600 liter. Dersom produksjonen er for låg, vil bonden heller ikkje få driftstilskot til mjølkeproduksjonen. Dersom bonden for eksempel ønsker å la kalvane gå med kua lenger enn kva som er vanleg i ordinær mjølkeproduksjon, må han

passe på at han klarer å oppnå kravet til gjennomsnittsløyper i besetningen. Ved for låg mjølkeyting er det heller ikkje lov å omdefinere produksjonen til ammekuproduksjon. Men bonden vil få tilskot som om besetningen var «øvrig storfe». For dei som driv med sauer, er det også krav til ein viss avdrått. Her ser ein på kor mange lam sauene får og slaktevekta.

Manglande leigeavtalar vert ikkje rekna for brot på vanleg jordbruksproduksjon. Dersom du ikkje har avtalar på den jorda eller driftsbygningen som du leier, kan du likevel søke tilskot. Det er likevel å anbefale å ha avtalar. Manglande avtalar må kommunen i så fall ta opp med den som eig jorda, for eksempel i samband med kontroll av driveplikta, etter reglane i jordlova § 8.

Driftssenter

Produksjonen må føregå på ein eller fleire landbrukseigedomar. Dette kravet skal det ikkje så mykje til for å oppfylle, ettersom det er mogleg å søke tilskot for dei som bare har ei utskilt tomt der det står ein driftsbygning. Birøktarane treng ikkje eige eller leige ein driftsbygning for å kunne søke tilskot.

Alle føretak som mottek tilskot, må ha eit driftssenter. Sonedifferensierte tilskot, med unntak av arealtilskota og distriktstilskot for frukt, bær og potet, blir utmålt etter den sona der føretaket har sitt driftssenter. Arealtilskota blir gitt etter den sona der areala ligg. Distriktstilskotet blir gitt etter den sona der størsteparten av planteproduksjonen er blitt dyrka.

Der føretaka driv husdyrproduksjon i fleire soner, er det særleg viktig at kommunen fastset eit korrekt driftssenter, slik at utmålinga av dei ulike tilskota blir fastsett på grunnlag av den sona der føretaket har den største delen av si omsetjing på årsbasis.

aktuelt i landbruket

Nyttig innsikt i tilskotsreglane

Olav Magne Tonstad vil i ein artikkelserie i Bondevennen framover orientere om reglane for produksjons- og avløysartilskot.

Eit alpeeventyr

**Lyden kan høyrast lenge
før me får auge på dei.
Kyr pynta med blomar,
fargar og dei største ku-
bjøllene ein kan tenka seg.**

▼ Liv Kristin Sola

Tradisjonen har røter over 100 år attende i tid. Ein takk til dei som passar på folk og fe gjennom ein sommar på fjellet. Ein folkefest for lokalbefolkninga, for austerriske bønder, og for imponerte turistar, blant anna frå Norge.

Buføring frå fjellbeite

Medan turistane kosar seg i solsteiken, jobbar bøndene på spreng med siste finpussen på dyra. Kyr og kviger skal pyntast med bjøller i ulike fargar og størrelsar. Dekorasjonar pynta med granbar, roser, kornaks, edelweiss, perler og fargar, vert festa med grimer til hovudet på dyra.

Om lag 78 % av befolkninga i Austerrike er medlemmar av den katolske kyrkja. Religionen står sterkt i tyrolregionen, noko som er synleg i kors og religiøse symbol, både på bygningar, i naturen og elles blant folk.

– Me pyntar dyra med bilete av heilage personar, og takkar for ein god sommar med gode beite, og for at dei heilage personane har teke vare på oss gjennom sommaren, seier bonde, Florian Mader.

Etter ein god beitesesong, var tradisjonen at bøndene inviterte til fest.

Dei pynta både seg og dyra sine som ein takk for ein god sommar i fjellet. Etter dødsfall i familien i løpet av sommaren, eller tap av dyr på beite, vart ikkje dyra pynta til fest det året.

– Det er viktig for oss å halde tradisjonen levande. Framleis er det slik at dersom nokon mister eit familiemedlem i løpet av sommaren, vert ikkje kyrne frå denne buskapen pynta til fest, forklarar Florian.

Følget av kyr og bønder er ferdig pynta. Ei etter ei slepp kyr og kviger ut frå dei tre fjøsa. Bøndene går midt i flokken, gjennom skogen, på gardsvegane gjennom det grøne landskapet og gjennom gatene, forbi dei mange turisthotella og tradisjonelle bygningane i landbyen Hintertux.

Me følgjer med resten av turistflokken, ned snarvegen til slettene nede i dalen. Hundrevis av turistar og lokale skodelystne har møtt fram for å ta imot kyrne når dei kjem heim frå ein sommar i fjellet. Damer og unge jenter i tradisjonelle kjolar. Menn og unge gutar i tradisjonelle skinnbukser, korte eller lange, med selar brodert og pynta i tradisjonelle mønster.

Etter ein matpause både for folk og fe, blir heile flokken leia frå landsbyen Hintertux, og vidare nedover dalen og heim til garden og fjøset. Langs vegen minkar det på kyr i flokken etterkvart som bøndene skil ut sine dyr. Når følget kjem til landbyen Madseit, tre kilometer ned i dalen frå Hintertux, er det berre flokken til familien Mader att.

Jennewein HOF

Hier liegen Sie richtig!

Fjøset på garden til familien Mader, Martina, Hannah og Florian.

Garden Jenneweinhof er driven av familien Mader heilt sidan 1905. Hans og Loise Mader er eldste generasjon på garden i dag. Dei har seks vaksne barn. Sonen Florian tok over i 2004, og driv garden i lag med kona Martina og dottera Hannah på 3 år. Same året som dei overtok, bygde dei nytt fjøs og la om til økologisk drift.

Mjølkeproduksjon

Familien Mader har 18 kyr og 15 kviger heime på garden vinterstid. Om sommaren mjølker dei 28 kyr og har 20 kviger på fjellbeite. Florian og faren Hans, deler på arbeidet på setra. Tankbilen kjem til seters kvar dag for å henta fersk mjølk frå fjellbeita.

Kalvingsperioden er frå september til mars. Oksekalvane vert selde tre veker gamle. Kvigene er mellom 25 til 30 månadar når dei kalvar første gong.

Kyrne er av rasen Brown Swiss (Braunvieh) og Simmental (Fleckvieh). Gjennomsnittleg mjølkeavdrått

i besetninga i 2015, var 8.900 liter mjølk, med 4,15 % fett og 3,7 % protein. Fôrrasjonen består av 15 kg høy og 6-7 kg kraftfôr per dag. Prisen på kraftfôr varierer mellom 0,25 og 0,32 euro (om lag 2,25 og 2,88 kroner).

– I 2015 vart det slutt på mjølkekvotar. No kan me produsera så mykje mjølk me vil, men dersom me har meir enn 1,5 kyr per hektar (10 dekar), får me ikkje subsidiar, forklarar Florian Mader.

Bonden fortel at det økonomiske grunnlaget er delt nokon lunde i 3, med 1/3 støtte frå den austerrikske stat, 1/3 frå EU, og resten frå eigen produksjon.

For bratt for maskinar

Familien driv 120 dekar med slåtte-mark. Graset vert hausta tre gonger, og tørka til høy. I dei bratte bakkanne vert det meste av graset slått for hand. Ein tidkrevjande jobb som krev

Tux Zillertal er ein raudlista kurase frå Zillertal i Tyrol. Det er 3.000 dyr att i heile verda, 2.700 av dei i Austerrike (1.081 kyr). Rasen er kjenneteikna av ein rød, brun, svart farge, med kvit linje over ryggen og på halepartiet. Rasen gir lette kalvingar, god tilvekst og kjøtfylde og god kjøtkvalitet. Rundt 4.500 kg mjølk. Kviga t.h. er 75 % raserein. Kjelde: Association of Austrian Cattle Breeders (ZAR) www.en.zar.at

mykje arbeidskraft og hjelp frå familien. Dei kan nytta ein slåmaskin med stålhjul og piggjar, som ikkje skli i dei bratte bakkane.

– Me gjer mykje av slåtten for hand. Dersom vêret er bra og bakken er tørr, kan me nytte ein liten spesialtraktor til arbeidet, forklarar Florian.

I Tux-området er det 80 bønder, 5 av dei driv økologisk. Frå 2004 til 2015 dreiv familien Mader også økologisk.

– Prisen på økologisk kraftfôr vart etterkvart for høg samanlikna med utbetalinga me fekk for den økologiske mjølka. Det var for dårleg lønsemd, seier bonden.

Mjølkeprisen for økologisk mjølk er rundt 0,47 euro per liter (om lag 4,23 kr). For konvensjonell mjølk får bøndene utbetalt 0,41 euro (om lag 3,69 kr)

Berre høyr og kraftfôr

Mjølka blir levert til det lokale meieriet Zillertal Sennerei, og blir henta dagleg, både sommar og vinter. Meieriet tek imot 18 mill. liter kumjølk og 2 mill. liter geitemjølk. Dei produserer 6 ulike ostevariantar, yoghurt, konsummjølk og smør. 5 % av produkta er økologiske. Det meste vert seld i Austerrike. Noko vert eksportert til Tyskland og Italia, i følgje Florian.

Dei fleste leverandørane til meieriet er fjellbønder frå Zillertal-regionen. Graset som veks i dei bratte bakkane, er rikt på urter og ulike grasartar, noko som set sitt preg på mjølka og det ferdige produktet. Produsentane som leverer mjølk til Zillertal Sennerei, får ikkje nytta surfôr

til dyra, berre reint høyr. I tillegg skal fôrfrasjonen vera garantert GMO-fri.

Meieriet nyttar dette i si marknadsføring. Dei legg vekt på lokal tilknytning til det unike kulturlandskapet. Det biologiske mangfaldet i fjellregionen set sitt preg på produkta. Meieriet har fått fleire utmerkingar for god smak og kvalitet.

Seterdrift frå juni til september

Setra Bichlalm (alm=seter) ligg 1.695 moh. Her beitar kyrne frå starten av juni til midt i juli, og frå seint i august til slutten av september. Kyrne beitar i lag, men bøndene har kvart sitt fjøs som dei nyttar til mjølkning.

5 veker midt på sommaren, vert kyrne flytta til ei seter høgare oppe i fjellet, Sommerbergalm – Tuxer Joch, på rundt 2.000 moh. Her er dei 5 bønder som deler på fjøset dei vekene kyrne beitar i området, før dei vert flytta attende til Bichlalm.

Slik får bøndene nytta beiteresursane på ein god måte. I slutten av september er det buføring og folkefest når kyrne skal heim for vinteren.

Turistindustrien

I Austerrike er deltidjordbruk svært vanleg, og gode rammevilkår for deltidbonden er avgjerande for at landet skal nå sine mål om å oppretthalda jordbruksdrift over heile landet.

Tyrol er eit av dei største turistområda i verda, og populært både sommar og vinter. Frå Hintertux på 1.500 moh, kan ein med hjelp av 3 gondolbanar, nå opp til isbreen på 3.250 moh. Her er det preparerte skiløyper heile året.

For bøndene i regionen er inntekt frå turistane heilt nødvendig for at dei kan driva tradisjonelt jordbruk.

– Turistindustrien treng bøndene og bøndene treng turistindustrien, understrekar Florian.

Familien Mader leiger ut 13 rom av ulik størrelse, heime i gardshuset. Dei er med nettverket Urlaub am Bauernhof (gardsferie), og tek imot gjester både vinter og sommar. Familien serverer yoghurt og mjølk frå eigne kyr, og egg frå eigne høns til gjestene sine.

– Mange familiar kjem til Jenne-weinhof i ferien. Barna får kontakt med kaninane, høner, kyllingar og ponniane våre. Me inviterer til frukost i huset på setra, noko som gjestene set stor pris på, fortel Florian.

For dei norske turistane var turen over for denne gong. Ein buss full av inntrykk sette vegen attende mot heimlandet.

Tradisjonelle draktar.

Cecilie Nilsen

30 år, gift, fire barn.

Driver ammekuproduksjon med ei besetning på ca. 200 dyr av rasen limousin.

Har også alpakka, besetninga teller 70 dyr. Overtok garden i 2009, og driver sammen med mannen. Jobber tillegg som journalist i lokalavisen Lister.

Når fødsler blir hverdagsliv

Man vet at man har mange fødsler på gården når barna sammenlikner snørren sin med en morkake. Når praten rundt middagsbordet går i fødsels-termer. Og når barna ikke lenger blir det minste overrasket over at det har kommet et nytt avkom i alpakka- eller kuflokken.

I sommer toppet det seg helt da det kom både menneskebarn, cria og kalver på samme tid. Halvparten av alpakkaflokkene hadde fått sine cria før menneskebabyen kom til verden, resten nedkom like etter. Kalver kom det også i fleng.

Da nummer tre ble født for tre år siden, hadde jeg takket ja til å føre frem et par kopplam bare en uke før babyen kom. Det ble uker med amming av baby og flasking av lam. Denne gangen, med nummer fire, hadde jeg et håp om å kunne konsentrere meg om bare amming. Uvanlig mange cria trengte litt ammehjelp i år, og det så ut til å kunne bli en flaskecria bare få dager før fødselen. En førstegangsmor skjønte ikke greia med at hun skulle die en liten stakkars. Men etter fem dager med sonding, fikk den lille endelig lov til å spise av mammaen sin. Og jeg slapp heldigvis

å flaske i tillegg til å amme min egen nykomling.

Alle alpakkaene får navn. Hver og en. Vi har ofte brukt gamle gårdsnavn eller navn fra bygda. For å gi et eksempel heter noen av jentene Sara Gesine, Bibbi Bollette, Julie Peterkje, Dalla Dortha, Fia Severine, Signy Gustava, Wilma Amatheia, Sanna

Men etter fem dager med sonding, fikk den lille endelig lov til å spise av mammaen sin. Og jeg slapp heldigvis å flaske i tillegg til å amme min egen nykomling.

Pauluda, Alma Wilhelmine, Olga Gurine og Dea Phetrine. Guttene får ikke dobbelt navn, men det begynner likevel å bli vanskelig å finne navn. Da vi skulle finne navn til minstemann i familien, måtte vi gå mange runder. Vi hadde jo gitt alle fine navn til alpakkaene...

I ammeku-driften har vi omkring 80 mordyr, og fødslene er spredt utover hele året. Sommerens fødsler foregår på beite. Og sommerseson-

gen har vært nydelig. Tidlig vår, en ok sommer og nå; en fantastisk høst. Vi er i oktober og har fremdeles sommertemperaturer på dagen. Mange av dyrene går fremdeles på beite – noe som betyr at enda flere kalver kan bli født ute. Den siste måneden har vi hatt nærmere 30 fødsler.

Vi leverer i all hovedsak kalv til Limousin Unik, og fører sjelden fram okser til 18 måneders alder lenger. Kalvene slakter vi omkring ti måneders alder, når de er maks 270 kilo i slaktevekt. Kalvene går sammen med mor helt fram til slaktedagen. Alle går i løsdrift-system, med tilgang på eget kalvehjem. Med andre ord har de fri tilgang til morsmelk, samt friskt vann, grovfôr og kraftfôr. Nytt i høst er at vi vil prøve å bytte ut kraftfôr med maxamon-behandlet, norsk korn – samt mineraltilskudd. Sommeren er brukt til å forvandle en del av den gamle floren. En rekke spaltebinger er blitt til nok et løsdrift-system. Den første høststormen har vi allerede hatt her på Lista. Litt etter litt skal vi hente dyrene inn fra beite. Dermed kan inneseson- gen – og innefødslene - bare komme.

DESSE SKRIV I BVLOGGEN:

Sveinar Vadla,
Rogaland

Jannicke Tafjord,
Møre og Romsdal

Rakel Bakkebø,
Sogn og Fjordane

Nils Martin Seim,
Hordaland

Turid Mæland,
Telemark

Grete F. Handeland,
Rogaland

Kampen mot siv i grasmark mest eff

Bruk sensommeren til å bekjempe sivartene i grasmark. Det er viktig å treffe riktig tidspunkt og å kutte lavest mulig.

Wiktor Kaczmarek-Derda,
Jan Netland (NIBIO, Ås),
Lars Olav Brandsæter (NMBU)

Som for andre flerårige ugrasarter blir bekjempelsen av sivet mest effektiv hvis tiltakene settes inn når plantene har minst evne til å vokse igjen. Da vil gjentatt fjerning av overjordiske deler tappe sivet for opplagsnæring og det vil etter hvert svekkes betydelig. De nye skuddene vil stille svakere i konkurransen med kulturplantene om lys og næring enn intakte skudd.

Viktig å bygge tiltak på kunnskap om biologien til artene

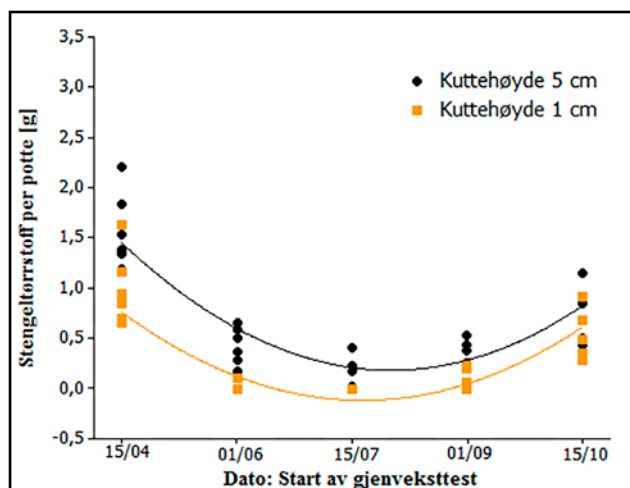
For å finne gunstige tiltak mot ugraset, må en ha god kunnskap om ugrasarten. Erfaring fra forsøk med andre flerårige ugras som kveke, åkerdylle og åkertistel viser at kunnskap om artene sin biologi og livssyklus er nødvendig for å optimalisere både tidspunkt og intensitet av tiltaket. Det viser seg at flerårige ugras er mest sårbar for tiltak når plantene har et minimum av opplagsnæring tilgjengelig for gjenvekst. For å finne dette sårbare punktet eller perioden

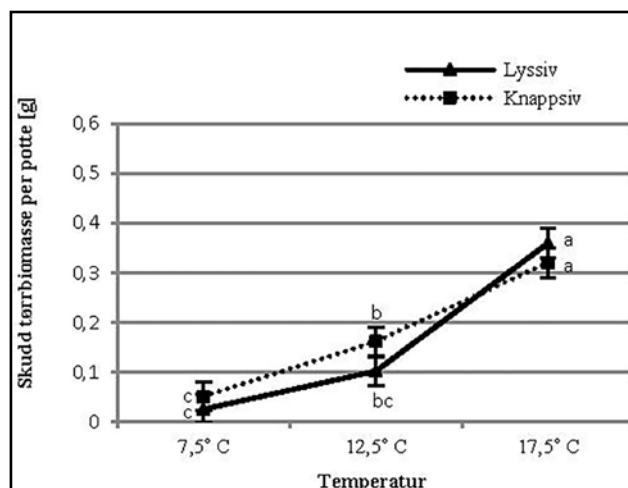
Potter med sivplanter kuttet til 1 cm og 5 cm høyde brukt i gjenvekststudium.

også for sivartene, undersøkte vi virkningen av ulike stubbehøyder, kutte-tidspunkt og temperatur på gjenvekstevnen. Studiet ble gjennomført ved NIBIO Plantehelse på Ås i to separate forsøk. Lyssiv- og knappsivplantene ble høstet fra beitearealer på Øst- og Vestlandet fem ganger hvert år i pe-

rioden fra vår til høst, kuttet ned til 1 cm og 5 cm i stubbehøyde, og pottene var plassert i klimakammer med tre ulike temperaturer (7.5 °C, 12.5 °C og 17.5 °C). Gjenveksten av stengler (lengde, antall skudd og tørr biomasse) ble registrert etter seks uker.

Gjenvekst av siv etter kutting til 1 cm og 5 cm kuttehøyde i perioden medio april – medio oktober.

Gjenvekst av lyssiv og knappsiv ved ulike temperaturer i klimaceller.

ektiv om sensommeren

Gjenvekstevnen gjennom vekstsesongen

Resultatene fra undersøkelsen viste at evnen til gjenvekst i sivartene varierer gjennom vekstsesongen (Figur 1). Ved begge stubbehøyder har plantene lavest kapasitet for gjenvekst i perioden mellom midten av juli og august, i motsetning til om våren og forsommeren når gjenveksten var sterkst. I perioder når ugraset har stor kapasitet til rask gjenvekst, vil effekten av bekjempelsen være liten. I dette forsøket økte gjenvekstkapasiteten i begge artene om høsten igjen. Gjenvekstmønsteret gjennom vekstsesongen tyder på at den sårbare perioden til sivartene kommer senere på sommeren enn for andre flerårige ugras. Dette ble også bekreftet ved sammenfall med tidspunktet for laveste nivå av karbohydratreserver hos sivartene.

Perioden mellom midten av juli og august ser da ut til å være svakeste stadium i livssyklusen av lyssivet og knappsivet, og effekten av kuttetiltak i den tiden vil være størst.

Den sene nedgangen i gjenvekstkapasitet tyder på at disse sivartene har mye energi om våren til å konkurrere med kulturplantene og flerårige ugrasarter som starter sin vekst senere. Det at økningen om høsten ikke nådde samme nivå som på våren tyder også på at sivet fortsetter veksten i løpet av vinterperioden eller starter veksten tidlig på våren. Om høsten og vinteren dør stenglene i begge artene (brun farge) bare delvis med start fra toppen. Den egenskapen gjør at når grasets om våren bruker energien til å utvikle nye grønne fotosyntetisk aktive plantedeler, har sivartene allerede mye næringsreserver til å konkurrere med grasarten.

Stubbehøyde

Funnene i dette forsøket illustrerer også viktigheten av kuttehøyde. Nedkutting til 1 cm høyde reduserte gjenveksten betraktelig mer enn ved kutting til 5 cm (Figur 1). Grunnen til dette er mest sannsynlig at ved lav stubbehøyde ble en større del av nedre stengel, som har høyest innhold av opplagsnæringa, fjernet. Dessuten

kan fotosyntese bidra til gjenvekst mer fra de lengre grønne skudda enn fra kortere stubbehøyde. Skotske forsøk fant at lav kutting var mer effektivt enn høy kutting (Merchant, 1995), og et norsk forsøk med ryddesag utstyrt med ryddekniv, viste at kutting av lyssivet under bakkenivå svekket evnen til gjenvekst kraftig (Østrem et al., 2013).

Temperatur

Temperatur er en av viktigste faktorer som påvirker vekst og utvikling av planter. Resultatene i forsøket viste at både lyssiv og knappsiv responderte nesten lineært på en temperaturøkning fra 7,5 til 12,5 til 17,5°C (Figur 2). Selv om gjenveksten gikk sakte ved 7,5°C, viste begge artene evne til å fortsette veksten ved relativ lav temperatur. Denne egenskapen gir sivartene mulighet til å vokse i store deler av året, og det gjør dem mer konkurransedyktige mot kulturplanter og andre ugrasarter som krever høyere temperaturer for å starte eller fortsette veksten. Høyere temperatur gjør at sivartene vokser raskere i perioden vinter-tidlig vår. Det vil øke konkurranseevnen ytterligere i tiden framover sett i lys av at den største temperaturøkningen på Vestlandet i perioden 1991 – 2014, er observert i perioden januar – april (Lorentzen, 2015). Dette kan være en viktig årsak til økning i forekomsten av lyssiv og knappsiv.

Referanse:

Kaczmarek-Derda W, Folkestad J, Helgheim M, Netland J, Solhaug KA & Brandsæter LO. 2014. Influence of cutting time and stubble height on regrowth capacity of *Juncus effusus* and *Juncus conglomeratus*. *Weed Research*, 54, 603–613.

Lorentzen, T. 2015. Klimaet i Bergen er forandret. Kronikk i Bergens Tidende 21.09.2015

Østrem L, Pedersen H, Arstein A & Kaczmarek-Derda W. 2013. Mechanical treatment of rush (*Juncus* spp.) infestations in Western Norway. *Grassland Science in Europe*, 18, 493–495.

Tidenes største Agrovisjon

Komiteene jobber på spreng med å få de siste detaljene på plass før portene åpnes fredag 28. oktober klokka ni.

 Sjur Håland

Interessen har vært svært stor fra både gjester og utstillere. Hotellene i nærheten begynner å bli fylt opp, men komiteen arbeider med å få på plass skyttelbuss slik at de som overnatter i Stavanger sentrum får gode muligheter til å komme til og fra messeområdet.

Utstillingsarealet er doblet fra utgangspunktet på 8.000 kvadratmeter til hele 16.000 kvadratmeter.

Livdyrauksjonen, Limmo 16, finner sted på lørdagen klokka 12. Her ventes det minst 25 limousine-dyr av topp kvalitet. Dyrene kan besiktiges fra klokka 10 i det store teltet mellom to av hallene. Utenom livdyrauksjonen er det elever fra Øksnevad videregående skole som holder til under teltduken. Her vil det gjennom helgen bli arrangert ponniridning og andre barnevennlige aktiviteter.

De voksne må trolig belage seg på trengsel i Bondepuben på fredagen der det jordnære tonefølget kommer fra Jær-bandet Silo & Saft.

Fagkonferansen på Agrovisjon går av stabelen på lørdagen. Her er det Agrovisjon sin «grunnlegger», tidligere NHO-direktør i Rogaland og aktiv bondevenn, Hallvard Ween, som styrer debatten mellom blant andre direktøren i Landbruksdirektoratet, Jørn Rolfsen, bonde Inger Lise Aarrestad Rettedal, og Birger Svihus, professor i ernæring ved NMBU. Senere er det mulig å få med seg foredraget «Elsk en bonde».

Hold deg orientert og sjekk hele programmet på www.agrovisjon.no

FAGLAG OG MØTER

Årsmøte Klepp Bondelag

Klepp Bondelag har årsmøte i Skulestova på Øksnevad vidaregåande skule, tysdag 18. oktober kl. 19.30.

Nestleiar i Rogaland Bondelag, Kjell Andreas Heskestad blir med.

Vanlege årsmøtesaker. Servering av smørbrød og kake. Vel møtt!

Styret

Filmen «Stabukker»

torsdag 20. og fredag 21. oktober
kl. 19.00 på Sandnes kino.

Den Islandske filmen «Stabukker» handlar om to brødre som driv med sau. Dei har ikkje snakka saman på 40 år og kommuniserer gjennom gardshunden som spring mellom dei med lappar.

Ein sorgmunter film, full av varme og vemod, spøk og alvor.

Ein sjarmerande og gripande komedie.

Ein unik film om unike stabukkar.

Håpar at mange tar turen til Sandnes KINO ein av disse to kveldane.

KJØP billetter på: <http://www.sfkino.no/sandnes/> eller på kinoen.

Sandnes Sau og Geit

Årsmøte Sandnes Bondelag

19. oktober kl. 19.30 på Bøndenes hus

Sandnes Bondelag er 125 år i år og inviterer til årsmøte og jubileumsmarkering. Det blir faglegt innlegg v/Jostein Soland, årsmøte, servering og underholdning.

Grunna servering ynskes påmelding til e-post: sandnesbondelag@gmail.com eller tlf. 952 46 889

Styret

Å møte fjosveggen

Jæren young cowboys inviterer deg nå til ett arrangement litt utenom det vanlige. Her vil vi snakke om dei skjulte utfordringene man møter som bonde. Det som få snakker om, men di fleste kjenner på. Vi har fått med oss Oddvar Skårland, lærer på KVS-Lyngdal, og Sverre Reiten bonde og lærer på vinterlandbrukskolen til å dele sine personlige historier rundt det og møte veggen.

Arrangementet blir på Øksnevad Vgs
torsdag 20. oktober kl 19.30.

Vi synes dette er et kjempeviktig tema og håper flest mulig vil sette av kvelden og være med. Det blir servering av pizza.

Årsmøte i Gjesdal Bondelag

Årsmøte vert på Gilja Bo- og Aktivitetssenter onsdag 19. okt. kl. 19.30.

Lauritz Stokkeland frå fylke vert med og held innlegg, vanlige årsmøtesaker, smørbrød, kaffi og kake.

Vel møtt.

Styret

Årsmøte

Karmøy Bondelag, 20. okt. kl. 19.30,
på Park Inn Hotell, Flyplassveien.

Styret

Forum Ku

Fagmøte om grovfor Bore samfunnshus
torsdag 20. oktober kl 10-15.00.

- Lønner det seg og ha fokus på grovforet? v/Tveit Regnskap
- Prosjektet Grovfor 2020 v/ Geir Paulsen, Felleskjøpet Rogaland Agder
- Engelske studier/forsøk
- Få levende og fruktbar jord med godt utbytte v/Levendejord.dk
- Markvandring

Møte er åpent for alle. Matservering.

Arr.: Forum Ku

Årsmøte Riska Bondelag

på Hauatun tirsdag 18. oktober kl. 19.30

Aktuelle saker i landbruket ved Morten Malmin fra SR-Bank, fra Rogaland Bondelag kjem Lisa Breiland

Servering. Vel Møtt!

Styret

Årsmøte Strand bondelag

Ryfylkegarden Holta, torsdag 20. okt. kl. 19.30.

Servering av pizza.

Vel møtt!

Styret

Stavanger Bondelag

Årsmøtet avholdes torsdag 20.okt.
kl.19.30 på Betlehem, Hinna.

Innlegg ved landbruksdirektør, Geir Skadberg, og styremedlem i Rogaland Bondelag, Bente Gro Slettebø. Ellers vanlige årsmøtesaker. Bevertning.

Alle medlemmer ønskes hjertelig velkommen.

Styret

Kurs i eierskifte

Klepp Rekneskapslag arrangerer kurs i eierskifte over 2 kvelder, tirsdagene 25. oktober og 1. november fra kl. 19.00 til 21.30

Tema:

- Skatteregler og rettsregler for eierskifte i landbruket
- Økonomisk planlegging for de som gir fra seg og for de som skal overta gården
- De menneskelige sidene ved eierskifte
- Kurset egner seg både for de som skal selge og de som skal kjøpe gårdsbruk. Vi anbefaler at en gjennomfører kurset i god tid før selve eierskiftet

Sted: Lokala våre på Særheim. Postvegen 209, 4353 Klepp stasjon

Kursavgift: Kr 1000, halv pris for de neste deltakerne fra samme gård

Ansvarlige for gjennomføring: Åge Bryne og Martin Svebestad

Påmelding på e-post klepp@grl.no eller tlf 51 78 69 90 innen torsdag 20. oktober

Helleland Bondelag

Årsmøte onsdag 19. oktober kl 19.30 på Landbrukscenteret.

Styret

Årsmøte Eigersund Bondelag

Mandag 24. okt. kl. 19.30, Norturas møterom, Tengersareid.

Jone Omdal, fra Eigersund kommune, blir med.

Tema: Nedklassifisering av kommunale og fylkeskommunale vegger mm.

Saker til årsmøtet må sendes styret senest en uke før årsmøtet.

Servering.

Styret

Tur til Agromek i Danmark

1. - 4. desember 2016, overnatting på
Phonix Hotell i Aalborg.

Fredag går heile dagen på messå. Lørdag blir det ein spennande tur på bygdå.

For meir info, ta kontakt med : Karin.fuglestad@nortura.no tlf. 480 11 629.

Påmeldingsfrist 31.oktober.

Arr.: Nortura

Hå Gjeterhundnemd

skal arrangere Håmesterskap i bruk av
gjeterhund i kl. 1 og 2, tevinga er open
for alle.

Start kl. 09.00 den 23. okt. på Håland i Varhaug. Det vert sett ut skilt.

Påmelding på sms til Tore, på 481 57 530, innen 20. okt.

Styret

Sør- Jæren Sau og Geit

Hugs sauabingo,

på Varhaug, laurdag 29. okt., Varhaug Idrettshall.

Påmelding innan søndag 23. okt., tlf. 415 67 044.

Sjå elles medlemsskriv.

Styret

Årsmøte Nærbø Bondelag

vert torsdag 20. okt. kl. 19.30 på Jærbuen.

Godt program. Vel møtt!

Styret

Gjesdal Sau&Geit

Værelaget skal ha fotbading og utlevering/
bytte av værer den 27. okt., mellom kl.
18:00-21:00, på Kyllingstad.

Vil du leie eller bytte vær, kontakt Eirik Gilje, tlf. 986 27 984, i god tid.

Styret

Sandnes Bondelag

arr.: Førstehjelpskurs

Kva gjer du viss du finner ein av dine nærmas-
te skada/bevistlaust? Veit du kva du skal gjer
då? Kom og tren og lær kva du bør prøve og
gjer når du finner nokon, DU er den viktigaste
personen for at andre personen skal overleve.
Husk, det er ofte noen som står deg nært.

Kurset holdast 24. oktober, Bøndenes hus
i Sandnes kl. 19.30

Påmelding innan 21. oktober E-post: sandnesbondelag@gmail.com Tlf: 952 46 889
Pris kr 300 kontant i døra

Styret

FAGLAG OG MØTER

Årsmøte Bjerkreim Bondelag

Tysdag 18. okt. kl. 19.30 på Bjerkreim Samfunnshus.

Geir Heggheim, leiar i Norsvin, innleiar med ubalanse i kjøttmarknaden – store konsekvensar for bonden.

Styret

Velkommen til Regionkonferansen 2016.

I år blir det samme helg som Agrovisjon.

Fredag 28.oktober.Møtet starter kl.10,og vi har et "en-dags-seminar,med mye spennende program.Kvelden avsluttes med festmiddag kl.18.Husk påmelding.

Mulighet for overnatting.Påmelding til Rolf.G:952 07 766.

eller:husveg@fatland.no.

For mer info sjekk:norsvin.no/rogaland.

Norsvin Rogaland

Bore Bondelag

Årsmøte torsdag 20. okt. kl. 19.30 på Bore samf.hus

Rogaland Bondelag stiller og Knut Sigmund forteller frå tur i Østerrike. Servering. Vel møtt.

Styret

Plastinnsamling

Frøy 4H tek imot landbruksplast på Tegle lørdag 15.10 kl 10-12.

Spørsmål kan rettast til 909 40 233

Åpent avlsmøte

Åpent avlsmøte, etter ny avlsveridiberegning, arrangeres på Geno loftet, Særheim, mandag 17 oktober kl. 19.30.

- Tore Joa og Lars Byberg Timpelen fra Tine, går gjennom eliteoksene, med spesielt vekt på de nye. Vi får også en gjennomgang av import oksene.

- Nytt fra styre i Geno v/ Ole Magnar Undheim

Servering

Bore Bygdekvinnelag har årsmøte

27. okt. kl. 19.30 på Bore Samfunnshus.

Årsmøtesaker.

Ingbjörg Obrestad holder foredrag om Mindfulness, gode teknikker som kan minske stress i kroppen, få meir oversikt og ro.

Servering. Loddsalg. All vel møtt.

Styret

FRA BONDE TIL BONDE

MASKIN/UTSTYR KJØP

Traktor

Eg ønskjer å kjøpa traktor som er fint halden og i god stand. Traktoren må ha frontlastar, 4-hjulstrekk og motor mellom 60-80 Hk.

Tlf. 907 48 403

LIVDYR

Blåsete kåra verlam

gammel spæl m/horn, verlam, til salgs.

Tlf. 911 97 878

10 stk. NRF kviger/krysninger, til salgs

Kalver i fra februar og utover.

Tlf. 99 36 97 60

Saulam/vêrlam NKS,

suff.vêrlam, ein vaksen, velskapt suff. vêr selges.

Paul Kyllingstad
tlf. 900 13 701

30 kyr og kviger til salgs.

Tlf. 900 16 817

Kåra NKS verlam,

til salgs.

Tor Arvid Tjessem
Tlf. 918 73 854

Embryo stut til salgs

Red star P red x talent2 x Sep storm F: 23.06.16

Tlf 986 16 118

Blåsete rasegodkjent

treåring ver til salgs.

995 98 736

HØY/ HALM

Siloballer og høyensilasje,

tørr halm, høy i småballar, til salgs.

Tlf. 950 54 000

Grasballer og rundballer

med tørr halm til salgs.

Kontaktes på 901 32 092

Spøneballar

til salgs

Otto Topdal, tlf. 99 16 21 11

Timotei høy H2 og H3

Høyanalyse + grasballar til salgs.

Tlf. 924 18 132

DIVERSE

Bladet «I fjøsdøra»

ønskes kjøpt.

Årgang 2000 – 2016.

Tlf. 90 25 59 64

LEDIG STILLING:

Ledig omgående -

100% stilling som røker

i fjøs med melk og kjøttproduksjon i Østfold.

900 tonn kvote, full framføring,

20 plasser melkekarusell,

stasjonær mixer + båndføring.

Må ha et godt øye for dyr.

Forventes tidvis selvstendighet.

Vennligst ta kontakt ved interesse til:

Nygaard Melk DA

v/Bjarne Reinford

Mob. 950 87 654

bjarne@reinfordbjarne.no

Tonstad takst & konsulenttenester

Taksering av eigedomar – eigarskifterådgeving – reglar i jordbruket, søknader, klager, brev, avtaler, forpaktingskontrakter, etc.

Ta kontakt med Olav Magne Tonstad for ein prat!

Eg har kontor på Særheim.

Minner om landbrukstur til Israel, 27.10 – 6.11.16.

Enno ledige plassar.

Tlf. 941 69 222, olav.magne.tonstad@gmail.com.

Vi utfører alt innen bolig- og landbruksbygg

Nybygg - påbygg - rehabilitering

VI FORHANDLER ALT AV BYGGEVARER:

- Stålsperre - Limtre, stål og tre-åser
- Sandwichelementer - Eternittplater
- Plastmoplater - PVC vindu og dører.

Ta kontakt for pris.

Ta kontakt på telefon 991 57 987
oskar@vigrestadbygg.no

VIGRESTAD BYGG

WWW.VIGRESTADBYGG.NO

Tiger meisel til gravemaskin

Alle størrelser. Stort lager.

Karmøy
Sveis & Landbruk

Tlf. 52 81 80 60
www.kslagri.no

Flexifor

Kraftfôrautomat til sau

kr 19 900,-
eks. mva

Karmøy
Sveis & Landbruk

Tlf. 52 81 80 60
www.flexifor.no

GJØDSEL- KAMPANJE

Bestill gjødsel innen kl 15.00 11. november.
Da er du sikret levering og har gjødsla klar til våren.

Kampanjerabatt (17. oktober - 11. november)

- 2 % på storsekk
- 4 % på småsekk
- 5 % på HELgjødsel 18-1-10

Bli med i trekning!

Bestill minst 12 tonn Yara eller HELgjødsel i kampanjen og bli med i trekningen av tre gevinster:

1. 3 tonn HELgjødsel 18-1-10
2. 3 tonn OPTI-NK™ 22-0-12 + Se
3. 3 tonn OPTI-NS™ 27-0-0 (4S)

Levering

Gjødselbestillinger levert med FKRA transport blir utkjørt fortløpende. Gjødsel som skal avhentes må tas ut så snart som mulig. Noen vareslag har begrenset lagerbeholdning.

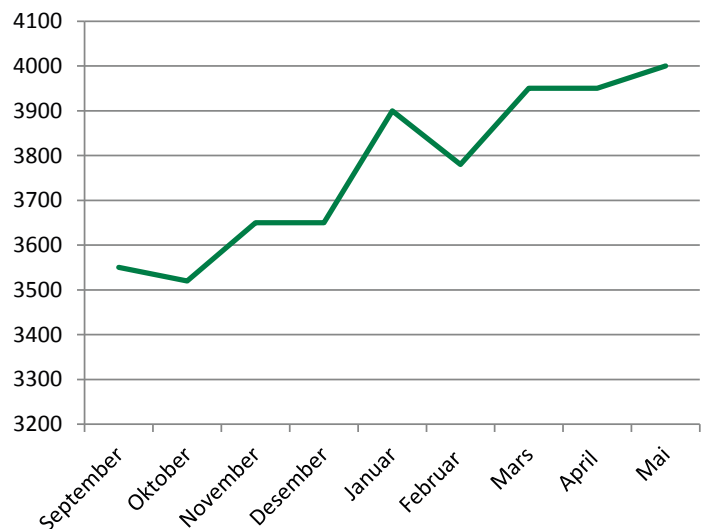
For mer info se www.fkra.no.

Bestill på www.fkra.no

– ring vår ordretelefon 994 30 640
eller din FKbutikk/FK-forhandler.

Pris

Termintillegg på kr 30,- pr tonn fra 1. november på all Fullgjødsel, NK-gjødsel og NPK-gjødsel. Gjødselprisene for våren 2017 er ennå ikke fastsatt, men i ni av ti år er det lønnsomt å handle om høsten. I grafen under ser du prisutviklingen på Fullgjødsel 25-2-6 fra høsten 2014 til våren 2015.

Oktober og februar er kampanjeperioder

Felleskjøpet Rogaland Agder

Felleskjøpet Rogaland Agder (FKRA) produserer fôr, gjødsel og såvarer. Vi leverer dessuten traktorer og maskinvarer. Vi har 19 butikker og 7 verksteder. Vår region strekker seg fra Sunnhordland i nord til Tvedestrand i sør. Hovedkontoret ligger i Stavanger, mens maskindivisjonen ledes fra Klepp.

GJØDSELPRISAR Prisane gjeld frå 1. oktober	STORSEKK				SMÅSEKK				
	Nr	Kg	kr/tonn	kr/sekk	Nr	Selges som enkelt-sekk	Kg	kr/tonn	kr/sekk
Fullgjødsele® 25-2-6	51028	600	3330	1998					
Fullgjødsele® 18-3-15	51023	600	3930	2358	54020	X	25	4480	112,00
Fullgjødsele® 22-2-12	51017	600	3790	2274					
Fullgjødsele® 12-4-18	54038	600	4990	2994	54030	X	25	5560	139,00
OPTI-NK™ 22-0-12 + Se	53049	600	3590	2154					
OPTI-P™ 0-20-0	53008	750	8000	6000	53004	X	25	8400	210,00
Kobbernæring*	56045	650	6400	4160					
Magnesiumnæring*	56047	650	6800	4420					
Urea 46-0-0					52013		25	6720	168,00
Kalksalpeter™ (Tropicote)	52031	600	2900	1740	52012	X	25	3480	87,00
Bor - kalksalpeter™	52034	600	3100	1860	52029	X	25	3680	92,00
OPTI-NS™ 27-0-0 (4S)	52042	600	2490	1494					
CAN 27% N	56040	600	2350	1410					
Ammoniumnitrat 34,4% N	56031	500	2590	1295					
NPK 27-3-5 (2S) Uralchem	51089	600	2990	1794	BEGRENSA RESTLAGER				
NPK 22-3-10 (2S) Uralchem	51121	600	3490	2094					
HELgjødsele 18-1-10	51066	500	3530	1765					
HELgjødsele 18-1-10 m/ koboltsulfat	51067	500	3930	1965					
HELgjødsele 18-1-2 m/4 kg koboltsulfat	51096	500	3930	1965					
HELgjødsele 18-1-2	51100	500	2690	1345					
Hønsegjød. Marihøne (øko)	53022	500	2800	1400					
Marihøne Pluss(øko)	51048	500	3600	1800					
Granulert kalk 48/53	42107	600	1300	780					
AGRI-DOL 34/51 + 11% Mg	42103	600	1200	720					
Kaliumgjødsele 49% (60ER Kali)	55002	600	6500	3900					
Kalimagnesia patentkali 24/25					55019	X	25	6400	160,00
Kaliumsulfat 41% granulert					55017	X	25	7400	185,00

Varer merka med * bak navnet utgår, sluttseiges, Varer merka med ** er bestillingsvarer.

Leveringsvilkår

Grunnpris f.o.b. Gjeld henta frå hovudlager. Ved uttak frå våre butikkar/forhandlarar så kjem frakt og lagerkostnader på 3-6% i tillegg. Hertil kjem tillegg for m.v.a.

Småsekkprisen føreset heil pall. Ved uttak av enkeltsekk er pristillegget 20 kr pr sekk. Produkt som i prislista er merka med X i eiga kolonne blir selde som enkeltsekk.

Alle prisane er utan mva. Inntil 10 dagars leveringstid.

Kvantumsrabatt

1% ved minst 12 tonn
2% ved minst 18 tonn
3% ved minst 28 tonn

Atterhald om prisendringar og trykkfeil. Bestillingar til gjeldande prisar forutset at vara er tilgjengeleg på lager.

Felleskjøpet Rogaland Agder

Å elska ein bonde

Tid: Lørdag 29. oktober 2016

Sted: Stavanger Forum

Program:

13.00 Betydning av partners medvirkning og deltakelse på gårdsbruket.
v/ Karin Hovde, KUN

13.45 Pause

14.00 Gjødslingsplan for parforholdet
v/ Venke Tendenes og Preben Wolf, Familievernkontoret Sør- Rogaland

16.00 Vel hjem!

For påmelding: TLF: 95922819/ E-post: marianne.osmundsen@bondelaget.no

Påmeldingsfrist: 12. oktober grunnet enkel matservering. Kurset er gratis.

STAVNEM & VIGRESTAD AS

STÅLSPERR

Vi leverer stålsperre til:

Jordbruk, Fjøs, Redskapshus og Forretningsbygg mm.

Stavnem & Vigrestad AS

Industrigata 10,
4362 Vigrestad

Tlf: 51771880 / 98217950

mail: post@stavnem-vigrestad.no

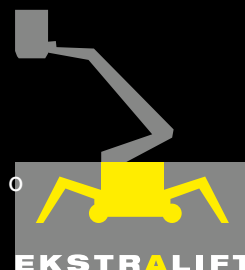
Opp?

Behov for lift?

Vi har utleie på Bryne, Vigrestad og Harestad i Randaberg.

Ring oss på 970 85 666 og nå nye høyder!

www.ekstralift.no

Utleiemaskiner Felleskjøpet Klepp

Avant minilaster på henger
Fliskutter med bildrag
Vedmaskin med bildrag

Felleskjøpet Rogaland Agder

Tlf. 913 50 835
v/Martin Galta

Ned?

Vi leier ut minigravere fra 1,7 til 2,6 tonn, med eller uten fører hytte. Meislehammer, stein-klype, hyggelige priser. Ring 970 85 666!

www.ekstragraver.no

STOKKA BRANNTeknikk

Brannvarslingsanlegg

Vi leverer, monterer og tar service på FG-godkjent brannvarslingsanlegg til landbruk. Vi tar årlig kontroll av pulverapparater og brannslanger.

Ta kontakt for befaring.

Stian Stokka – Serviceingeniør brann

tlf 453 98 866 – post@stokka-brannteknikk.no

I tillegg til alle typer betongsaging tilbys:

- **KJERNEBORING**
- **MEISLING**
- **ALT I RIVING**

Vi utfører rilling av spaltegulv/oppsamlingsareal i fjøs, med gode erfaringer.

KAY'S
BETONGSAGING

Nærbø

Tlf. 908 37 365

ALT AV BETONGARBEID UTFØRES

Skal du bygge nytt, eller fikse på noe gammelt?
Hus, driftsbygning, plansilo, vi kan det meste – spør oss om pris!
Mob: 95 25 64 70, e-post: kjetil@oh-entreprenor.no
www.oh-entreprenor.no

Øster
Hus
Entreprenør

BLS BRYNE LANDBRUKSSERVICE AS

Hålandsveien 31, 4344 BRYNE

SPRAYFO KALVEGODT
Varianter: Gul og Blå
Basert på melkeråstoff levert av TINE

MilkShuttle
Melketralle

MooCall
kalvingsvarsler

ColoQuick
råmelkhånderings-utstyr

NUKLO SPRAY
Grisemelk og yoghurt
Basert på melkeråstoff levert av TINE

Mambo
grisemor

Besøk oss på standen vår på

Åpningstider

Hverdager 07.30-16.00

Lørdag Stengt

51 77 07 00

post@bls-as.no

www.bls-as.no

Bankmøte på gården?

DISTRIKTSSJEF ROGALAND
Peder Skåre

Tlf 911 01 528

peder.skare@landkredittbank.no

Generasjonsskiftelån – ekstra gode vilkår til deg under 45 år

Kom innom standen vår på Agrovisjon for en hyggelig bankprat. Du finner oss i hall C. Her kan du blant annet treffe Peder Skåre, vår distriktssjef i Rogaland.

 Landkreditt Bank
Landkredittbank.no | 815 52 245

Stavnem & Vigrestad AS

Industrigata 10, 4362 Vigrestad - Telefon 51 77 18 80

Internett: www.stavnem-vigrestad.no. E-post: post@stavnem-vigrestad.no

Vindu med PVC karm			Dører PVC med glass/tett			Dører vannfast X-finer			Stål/branddører EI60		
Str. cm, b/h	Lukke vindu	Fast vindu	Str. i cm, b/h:			Str. i cm, b/h:			Str. i cm b/h:		
100 x 100*	kr 1350	kr 1080	89 x 209/199*	kr 4850		89 x 209/199	kr 5184		89 x 209*	kr 4948	
113 x 94*	kr 1490	kr 1190	99 x 209/199*	kr 4970		99 x 209/199	kr 5323		99 x 209*	kr 5105	
113 x 78*	kr 1340	kr 1070	109 x 209/199	kr 5550		109 x 209/199	kr 5463		109 x 209	kr 5380	
120 x 80*	kr 1390	kr 1110	119 x 209/199	kr 5950		119 x 209/199	kr 5625		119 x 209	kr 5880	
120 x 60*	kr 1290	kr 990	149 x 209/199	kr 7950		149 x 209/199	kr 8104		149 x 209	kr 8696	
100 x 50*	kr 1160	kr 930	179 x 209/199	kr 9650		179 x 209/199	kr 9149		179 x 209	kr 9880	
60 x 60*	kr 990	kr 790	199 x 209/199	kr 10750		199 x 209/199	kr 10848		199 x 209	kr 10650	
Himlingsplate hvit Plastmo for fjøs: kr 68,50 pr. m² Veggplater kompakt 12 mm: kr 279,- pr. m² Veggplater kompakt plast 6 mm: kr 179,- pr. m²											

Bernhard J. Sørbø og hustrus legat

Ungdom frå Sandnes kommune som tek jordbruksutdanning kan søkja stipend frå ovannemnde legat. Søknaden må attesterast av utdanningsinstitusjonen.

Søknad kan sendast til:

Styret for Bernhard J. Sørbø og hustrus legat,
v/forretningsfører Ola Helgeland,
Helgelandvn. 57, 4336 Sandnes. o-helgel@online.no

Søknadsfrist 15. november 2016.

Legatstyret

For oppsett av gjerde ring og få tilbud:

Veshovda Drift AS
/v Rolf Gravdal tlf 97 19 60 45

Betongspalter

til storfe og gris
Rimelige priser
Karmøy Sveis & Landbruk
Tlf. 52 81 80 60
www.kslagri.no

Vi utfører termografering og el kontroll KSL og forsikringsselskap er tilfredsstilt. Alle våre kontrollører er sertifisert.

Jæren El Kontroll AS

Kjøpmannsbrotet 8, 4352 Kleppe
Mail: post@jelk.no
Mobil: 901 97 776
Web: www.jelk.no

Jæren El Kontroll AS

NORGES
TAKSERINGS
FORBUND

Rørleggeren for landbruket

Comfort
Mæland Rør as

Comfort Mæland Rør as
Langgata 15
4362 VIGRESTAD

Tlf: 51 43 73 01 Fax: 51 43 78 89
e-mail: vigrestad@comfort.as
www.comfort-vigrestad.no

Skal du bygge eller reparere driftsbygning?

Be oss om uforpliktende tilbud!

Konkurransedyktige priser:

Drensrør / overvannsrør 110 mm - 630 mm

Pumper til alle formål:

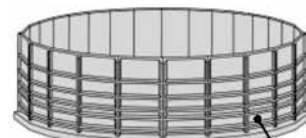
silosaftpumpe - sentrifugalpumpe -
vanningspumpe - brønnpumpe (borehull)

Vi forhandler alle Perstrup-produkter

bl.a.:

- gjødseltanker
- skrapegulv nå også med gummibelegg
- industitanker
- tankoverdekning
- førtanker
- komplette fjøssystemer
- plansilo

4M beholdere
Størrelse 10-50 elementer
Også 5m høyde

Vi leverer rømningsstiger for bruk innvendig.

Mob. 932 15 061
www.perstrup.dk

PERSTRUP
NORGE AS

Jordprøver og gjødselplanarbeid

Ein godt gjennomarbeida gjødslingsplan vil sikre meir rett bruk av næringsstoff, redusere gjødselkostnader og i sum sikre ein best mogleg kvalitet på produktet. I tillegg vil ei god forvaltning av næringsstoff sikre eit betre miljø og vera med på å redusera avrenning.

Norsk Landbruksrådgiving viser til Landbruksdepartementets forskrift for gjødselplanlegging, paragraf 3:

«Føretak som disponerer husdyrgjødsel frå meir enn 5 gjødseldyreiningar skal ha ein årleg gjødslingsplan».

«Representative jordprøver skal i hovudsak tas kvart 4.-8. år, og det skal minimum rekvirerast analysar for pH, fosfor, kalium, glødetap eller gis skjønnsmesseleg vurdering av moldinnhald».

Kva kan Norsk Landbruksrådgiving gjera for å hjelpe deg?

- Koma til garden og ta ut jordprøver saman med deg
- Diskutera kor ein bør ta prøvar, og kva ein bør analysa for
- Ha kontroll på når det er gått 5 år sidan sist du tok ut prøvar
- Gi ei heilskapleg og fagleg vurdering av jorda.
- Hjelpa deg med gjødslingsplan kvar vinter

Jordanalyser gjer rådgivingseininga god føresetnad for å laga ein skiftetilpassa gjødslingsplan som legg opp til økonomisk og miljømesseleg riktig gjødsling.

Gjødslingsplan må vera utarbeidd i god tid før vekstsesongen, helst innan utgangen av mars.

**Norsk
Landbruksrådgiving**

www.nlr.no

Ifor Williams – kvalitet og styrke!

**Ifor Williams
dyretransport-
henger**

**Ifor Williams
hestehenger**

**Ifor Williams
tipphenger**

Besøk oss på vår stand
J-9030 på Agrovisjon

**2016
agrovisjon**

HAGIA Karmøy
ekte utstyrglede

www.hagiakarmoy.no – torasle@hagia.no
Tlf. 52 84 67 88/913 74 744

Høvel, sagespon og bark

til salgs. Leveres i 20-80 m³
lass. Nå også sponballer.

sagespon

borge.meland@gmail.com

Mob.: 911 74 250

**Trelast
Kassematerial
Be om tilbud!**

Eikeland Sagbruk

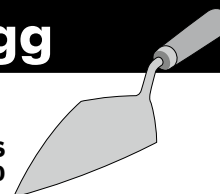
eikelsag@online.no

Tlf. 48 15 45 05/99 44 79 03
99 15 52 33

Landbruksbygg

Frå kjellar til tak, nybygg og
rep./ominnredning.

Gunnar Høien AS
Tlf. 900 79 400

Nesvik Landbruksbygg as

Leverandør av komplette landbruksbygg

- Betongarbeid
- Påbygg
- Nybygg
- Betongelement
- Rehab av fjøs
- Betongsaging
- Kjerneboring
- Meisling
- Stålsper
- PVC dører-vindu

Stian Nesvik, 957 60 445 / E-post: stian@nesvik-lb.no
Sigmund Nesvik, 904 08 978 / E-post: sigmund.nesvik@gmail.com

**2016
agrovisjon**

28. - 30. oktober

Stavanger Forum

For påmelding www.agrovisjon.no

**Gå ikke glipp av
årets viktigste landbruksmesse**

SpareBank 1
SR-BANK

Landbruksforsikring – bondens eget forsikringsselskap

Har du behov for
en gjennomgang
av forsikringene dine?

Kontakt
Aksel Fiskaa

Tlf.: 96 90 77 27
af@landbruksforsikring.no

www.landbruksforsikring.no

J*Service
★ BOLIG ★ NÆRING ★ LANDBRUKSBYGG ★

JS SERVICE HJELPER DEG MED

- Landbruksbygg
- Rehabilitering
- Restaurering
- Tømrertjenester
- Bolig

Vi tilbyr fleksible
løsninger i
materialvalg og
sammensetninger
som tilpasses dine
ønsker og behov.

- Ivarsson takplater
- Stålsper
- Takåser
- PVC vindu og dører
- Sandwich plater
- Plastmo himlingsplater

Kom innom
og få vår nye
huskatalog

VESTLANDS HUS

2016
agrovisjon

Møt oss på
Agrovisjon 2016

Breimyra 9 4344 Bryne • www.js-service.no • post@js-service.no • Tlf. 51 48 84 00

Landbruket i Rogaland sin heiderspris 2016

Rogaland landbruksselskap deler årleg ut ein heiderspris. Denne skal gå til ein eller fleire med yrket sitt i landbruket, fortrinnsvis aktive bønder som har gjort ein positiv innsats ut over det ein normalt kan forvente.

Ved vurdering av kandidatane blir det lagt vekt på kriteria nedanfor.

- Har profilert landbruket på ein positiv måte mot resten av samfunnet
- Har fremma positive idear for vidareutvikling av bygdene i Rogaland
- Har vore ei drivkraft i utvikling av ei levedyktig bygd og/ eller eit grannelag
- Er eit føredøme i arbeidet for vidareutvikling av kulturlandskapet
- Har profilert og i praksis gjennomført jordbruksdrifta si med høg miljøstandard og har hatt fokus på etikk i fjøs og/eller gris-/fjorfehus
- Har hjulpt ein yrkesbror eller syster gjennom ein vanskeleg periode
- Utvikla nye produkt eller tenester som kan gjere landbruket meir robust

Heidersprisen består av Rogaland landbruksselskap sitt diplom og eit kunstverk.

Både einskildpersonar og organisasjonar kan kome med framlegg til kandidatar.

Frist for å kome med forslag er sett til 15. desember 2016. Forslag skal sendast til Rogaland landbruksselskap, postboks 59 sentrum, 4001 Stavanger eller på e-post til fmrobeh@fylkesmannen.no

Eierskiftekurs i landbruket

Kurset tar for seg formelle, økonomiske og mellommenneskelige sider ved eierskifte. Vi oppfordrer begge generasjoner om å delta, møt gjerne flere fra samme gård.

Lyngdal – Rosfjord Strandhotell:

fredag kveld 27. januar og lørdag 28. januar 2017
Påmeldingsfrist 9. januar 2017.

Finsland Bedehus:

fredag kveld 3. februar og lørdag 4. februar 2017
Påmeldingsfrist 16. januar 2017.

Pris:

1500,- pr. person eller 2500,- pr familie/gård.

Påmelding/info:

Tlf. 37 00 51 90/linda@okorad.no/www.okorad.no

Økonomisk Rådgivning AS

- for landbruk og bygdenæringer

«Vi bistår med de
juridiske tjenestene
du trenger»

VIERDAL
ADVOKATFIRMA

e-post: kontoret@vierdal.no / tlf: 906 54 444

www.vierdal.no

Godkalven er leverandør av utstyr, hytter, innhegninger og løsninger for stell og føring av kalver og andre husdyr.

Melketaxi

- Enkel og rask melkeføring
- Pasteurisering for sunn melk
- Tanker fra 115-290 liter
- Reduser fôringskostnader
- Enkelt renhold

Melketanker

- 50-300 liter melketank
- Fleksible løsninger
- Større tanker kan og leveres
- Hurtig og stabil kjøling
- Røring med autostop
- Elektronisk kontrollpanel
- Rustfritt stål
- Enkelt renhold
- Energieffektiv

Godkalven AS - Flassamyrvеien 265, 4332 Figgjo

Tel. 908 26 618 - www.godkalven.no

tks

Automatisk føring med TKS - smart landbruk for smarte bønder

ENKEL LØSNING FOR ALLE FORHOLD!

TKS K2 EasyFeed

K2 EasyFeed, din inngang til
automatisk føring

- 10 grupper med 12 starttider pr. gruppe
- Individuell fôrmengde for hver gruppe
- Mobilt touch display for enklere betjening av maskin
- Kan kontrollere to fyllekilder, en grovfôr og en kraftfôr
- Fyllekilde kan være rundballemagasin, FeedHopper eller FeedMixer
- Kan styre maskin, takdrift, sideutmater og børster
- Kan utstyres med kraftfôrautomat

I-mek

Kompetanse
Løsninger
Produkter

Montering
Service
Optimalisering

www.fkra.no

Felleskjøpet Rogaland Agder

Kalvekampanje – få 400 kr ekstra pr kalv!

Storfe-kjøttproduksjonen går for fullt og satsingsviljen er stor. Nortura har stor etterspørsel etter føringsskalv, og innfører fra 1. oktober en kalvebonus på kr. 400,- pr omsatt kalv for å dekke etterspørselen.

Kalvebonusen innføres fra 1. oktober, og varer frem til 31. desember. Vi gir også bonusen tilbakevirkende kraft slik at de som har solgt kalv via Nortura fra 1. september 2016 får bonus utbetalt.

Kontakt ditt livdyrkontor på grønt nummer for å melde inn.

Nye kampanjer: Gilde pålegg, God middag og Prior Kalkunbacon

Sist uke startet en ny kampanje som skal støtte opp om relanseringen av ferskt kjøtt pålegg fra Gilde. Samtidig startet også kampanjen for relanseringen av Gilde karbonader, Gilde Kjøttkaker, Gilde Svenske kjøttboller og nyheten Gilde Stekte hamburgere.

God middag-kampanjen skal minne forbruker på våre klassiske middagsprodukter og bygge en emosjonell binding til merkevaren Gilde. Kampanjen foregår fra uke 39-46 med bred synlighet på TV, utendørs, digitalt og i butikk.

Gilde pålegg med Gilde Kokt skinke, Gilde Krydderskinke, Gilde Hamburgerrygg, Gilde Serverlat, Gilde Kalverullade, Gilde Ribberull og seks andre påleggsprodukter, ble denne høsten relansert med nytt design, redusert saltinnhold og forlenget hold-

barhet. Nå skal forbruker minnes på og fristes til å legge flere Gilde-pålegg på brødslika. Kampanjen går i ukene 40-43.

I ukene 39-41 går det også en kampanje som heter; Et lettere bacon, kampanjen skal skape oppmerksomhet rundt lanseringen av Prior Kalkunbacon.

Tid for å ta ut grovfôrprøver til analyse

– Grovfôret er det viktigaste føret til sauen, difor er det så viktig å ha oversikt over kvaliteten på grovfôret du har hausta i sommar. Det får du dersom du tek ut grovfôrprøver til analyse, seier fagsjef Finn Avdem

I Nortura har vi også utvikla eit rekneark-verktøy vi har kalla "Nortura Saueføring". Når du har analysebeviset klart, kan du leggje resultatet inn i Nortura Saueføring og få eit svar på kor mykje grovfôr det er sannsynleg at sauen et ved appetittføring, og kor mykje kraftfôr ein bør gje ut i frå måla du set deg for produksjon på sauen.

Sjå meir på medlem.nortura.no/smaafe.

Nortura konkurranse på Facebook

Nortura har et stort utvalgt lammeprodukter i butikkene nå i høst. Siste uka i september valgt vi å lage en konkurranse om det på Facebook som handlet om å gjette antallet lammeprodukter fra Nortura i butikkene.

– Vi ønsket å gjøre folk oppmerksomme på det store utvalget av lammeprodukter vi produserer i Nortura. Legger du sammen det vi gjør på Gilde, Norfersk og kjedenes egne merkevarer (EMV) tipper jeg at vi skal se langt tilbake for å finne et bredere utvalg. Kanskje har vi aldri hatt det, sier konserndirektør Kjell S. Rakkenes.

Rett svar på konkurransen er at vi har 162 lammeprodukter fra Nortura i butikkene i 2016.

Fagsamling gris i Loen

Nortura og Norsvin arrangerer regionmøte Norsvin og fagsamling for svineprodusentar i Møre & Romsdal og Sogn & Fjordane på Alexandra Hotell i Loen 28. - 29. oktober.

På fagdelen har vi fått Norsvinskolenes dagskurs, Topp resultat med ny gris. Her vert det fagleg påfyll for både produsentar med purker og slaktegris.

Kontaktperson er Siv Solheim, rådgjevar gris i Nortura, tlf. 971 39 675

Kontrollprogram for BRSV og BCoV

BRSV (bovint respiratorisk syncytialvirus) og BCoV (bovint coronavirus) er virus som har vært i Norge i flere år. Mange besetninger opplever dette som utbrudd av hoste eller diare som spres mellom besetninger.

Ved å la virus fortsette å spre seg (ukontrollert) i norsk storfeopulasjon, slik som det gjør nå, vil ca. 200 besetninger få klinisk sjukdomsutbrudd hvert år. Dette medfører store kostnader og redusert dyrevelferd. Totalt gir disse virusykdommene produsentene et tap på ca. 150 millioner kr pr år.

Beslutningen med å etablere kontrollprogrammet er basert på norsk forskning gjennomført i samarbeid mellom NMBU, TINE, Animalia og Veterinærinstituttet.

Fra 2017 vil Nortura ta hensyn til besetningenes smittestatus ved omsetning av livdyr. En må forvente at besetningens smittestatus vil kunne påvirke det tilgjengelige livdyrmarkedet.

Våre rådgivere kan bistå med tips til smittesikring av besetning (smittesluse, utlastingsfasiliteter, etc).

Prisendringer

Fra og med mandag 10. oktober reduseres avregningsprisen for lam med kr 1,00 per kg. Endringen skyldes redusert engrospris i tråd med varslert prisløype.

Kadaverhenting

Innmelding	kadaver.norskprotein.no
(Kundeservice Norsk Protein	941 35 475)
Sogn og Fjordane og Heidal nord for Sognefjorden	57 87 69 00
Sunnmøre og deler av Rauma, nord for Nordfjord	908 94 650

Nødsilakt

Telemark og Aust-Agder	416 18 622
Sør-Rogaland/Vest-Agder + Dalane utan Bjerkreim	478 73 179
Sør-Rogaland (Eigersund/Forus)	480 11 600
Nord-Rogaland (dagtid)	480 99 248
Nord-Rogaland (kveld/helg) + Bergen og Hardanger	977 52 537
Resten av Hordaland	482 88 105
Sogn og Fjordane - Sogn	992 27 133
Sogn og Fjordane - Nordfjord sør for Nordfjorden inkl. Stryn sentrum til Oppstryn + Sunnfjord	992 27 133
Sogn og Fjordane - Nordfjord nord for Nordfjorden og Sunnmøre	977 75 210/ (908 94 650)
Romsdal og Nordmøre	975 75 137

Medlemsbutikker

Førde	57 83 47 49 / 948 38 141
Forus	52 87 78 24
Egersund	51 46 41 68
Sandeide	52 76 42 18
Voss	476 75 411
Bergen	908 74 050
Sogndal	993 03 086

Velkommen til mødemønstret

[illegible]

When was John Brown Order 104 passed?

Alle weiteren Stationen sind durch entsprechende Beschilderung und Hinweisschilder an den Haltepunkten zu erreichen. Bitte beachten Sie, dass die Haltepunkte nicht immer an den Haltepunkten der Haltepunkte zu erreichen sind.

Das Bild zeigt ein Diagramm, das die Entwicklung der Bevölkerungszahl in der DDR von 1949 bis 1990 darstellt. Die Y-Achse zeigt die Bevölkerungszahl in Millionen, von 0 bis 18. Die X-Achse zeigt die Jahre von 1949 bis 1990. Die Kurve beginnt bei ca. 10,5 Millionen im Jahr 1949, steigt bis 1970 auf ca. 15,5 Millionen an, fällt dann bis 1990 auf ca. 10,5 Millionen ab. Die Kurve ist als 'Bevölkerungszahl in der DDR' beschriftet.

Rede de Transporte de Energia Elétrica do Brasil

Public Health and Population Science